ពោធិបក្ខិយធម៌

៣៧ ប្រការ

រៀបរៀងដោយ

ព្រះឧបាលិវង្ស ម៉ឹង_សែស

បោះពុម្ពចែកជាធម្មទានដោយ

ឧបាសិកា ស៊ាង លឹម

៧៤.
៣៣២

ព.ស.២៥៤៩

ឆ្នាំ ២០០៥

២៧៤.១៣៣២

ពោធិបក្ខិយធម៌

៣៧ ប្រការ

រៀបរៀងដោយ

ព្រះឧបាលិវង្ស ម៉ឹង-សែស

បោះចែកជាធម្មទានដោយ

ឧបាសិកា ស៊ាង លីម

បណ្ណាល័យ
LIBRARY
BUDDHIST INSTITUTE
០៤៥៣/០៦

ព.ស.២៥៤៩

ឆ្នាំ ២០០៥

ឈ្មោះសៀវភៅ	ពោធិបក្ខិយធម៌ ៣៧ ប្រការ
រៀបរៀងដោយ	ព្រះឧបាលិវង្ស ម៉ឹង-សែស
ចាត់ចែងបោះពុម្ព	ឧបាសក វ៉ាន់ ចាន់សាវែន
បោះចែកជាធម្មទានដោយ	ឧបាសិកា ស៊ាង លីម
បោះពុម្ពលើកទី ៣	តុលា ព.ស. ២៥៤៩
ចំនួនបោះពុម្ព	៥០០ ក្បាល

ស្នាដៃនេះ

កើតឡើងពីកិច្ចសហការគ្នា រវាង

ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ និង **បណ្ណាល័យអេឡិចត្រូនិចខ្មែរ**

ក្នុងគោលបំណងយ៉ាងមុតមាំដើម្បីថែរក្សា ការពារ កុំឲ្យបាត់បង់តទៅទៀត

ព្រមទាំងផ្សព្វផ្សាយស្នាដៃ-ឯកសារទាំងនេះ

សម្រាប់សាធារណជនប្រើប្រាស់ដោយមិនគិតកម្រៃ។

សូមថ្លែងអំណរគុណដល់

អង្គការរីហ្ស៊ូ កូស៊ី-កៃ វិទ្យាស្ថានបើកទូលាយ

ករុណាខ្មែរ និង មូលនិធិខ្មែរសម្រាប់ការសិក្សា

ដែលបានគាំទ្រគម្រោងការស្នាដៃនេះ សម្រាប់ទុកក្នុងបណ្ណាល័យអេឡិចត្រូនិច។

Buddhist Institute of Ministry of Cult and Religion and eLibrary of Cambodia have made a cooperative effort to digitalize books and manuscripts in order to preserve our Cambodian literary heritage. This will promote and provide easy, instant access, free of charge to the public and future generations to come.

A sincere thank you to our generous supporters: Rissho Kosei-Kai, Open Institute, Karuna Cambodia and Cambodian Education Excellence Foundation, who made this endeavor possible.

www.budinst.gov.kh **www.elibraryofcambodia.org**

បុព្វកថា

ឧបាសិកា ស៊ាវ លឹម មានសទ្ធាក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនាបានផ្តួចផ្តើមអង្គកឋិនទាននៅថ្ងៃ ៥ កើត ខែ កត្តិក ឆ្នាំ រកា សប្តស័ក ព.ស.២៥៤៩ ត្រូវនឹងថ្ងៃ អាទិត្យ ទី ៦ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០០៥ ដើម្បីដង្ហែទៅវេរប្រគេនចំពោះព្រះសង្ឃក្នុងវត្តព្រៃស្វាយ ។ ក្នុងអង្គកឋិនទាននេះឧបាសិកាមានសទ្ធាជ្រះថ្លាក្នុងធម្មទានបានចំណាយថវិកាបោះពុម្ពសៀវភៅពីរមុខគឺ គម្ពីរចុល្លគន្ថវិសបាឡិ-ប្រែ ចំនួន ៥០០ ក្បាល និងសៀវភៅធមិពោធិបក្ខិយធមិ ៣៧ ប្រការនេះ ចែកជាធម្មទាន ។

ដោយអំណាចបុញ្ញកម្មដែលឧបាសិកាគាត់បានធ្វើនេះ គាត់សូមឧទ្ទិសជូនចំពោះអ្នកដ៏មានគុណគឺមាតាបិតា ញាតកាទាំង ៧ សន្តាន ញាតិក្នុងសង្សារវដ្ត ដែលបានលះលោកនេះទៅហើយ សូមត្រេកអរអនុមោទនាទទួលយកនូវបុញ្ញកម្មនេះ នឹងបានជាបច្ច័យនៃការរួចចាកសង្សារវដ្តកុំបីខានឡើយ ។ ម្យ៉ាងទៀត សូមប្រគេននិងជូនបុណ្យកុសលនេះ ចំពោះព្រះគុណម្ចាស់គ្រប់ព្រះអង្គនិងពុទ្ធបរិស័ទគ្រប់រូប សូមអនុមោទនាទទួលយក ហើយបានជាបច្ច័យនៃសម្មាទិដ្ឋិ រួចផុតចាកអាសវក្កិលេសកុំបីអាក់ខានឡើយ ។

ម៉ាន់ ចាន់សារ៉េន

មាតិកា

លេខរៀង	មាតិកាអត្ថបទ	ទំព័រ
១-	សតិបដ្ឋាន	២
២-	កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋាន	៣
៣-	វេទនានុបស្សនាសតិបដ្ឋាន	៨
៤-	ចិត្តានុបស្សនាសតិបដ្ឋាន	១០
៥-	ធម្មានុបស្សនាសតិបដ្ឋាន	១១
៦-	ពោជ្ឈង្គធម៌	១៩
៧-	ទុក្ខអរិយសច្ច	២៥
៨-	ទុក្ខសមុទយអរិយសច្ច	២៦
៩-	ទុក្ខនិរោធអរិយសច្ច	២៩
១០-	ទុក្ខនិរោធគាមិនីបដិបទាអរិយសច្ច	២៩
១១-	សម្មប្បធាន	២៩
១២-	ឥទ្ធិបាទ	៣០
១៣-	ឥន្ទ្រិយ	៣៨
១៤-	ពោជ្ឈង្គ	៤៦
១៥-	អដ្ឋមគ្គ	៥០

ពោធិបក្ខិយកថា

វត្ថុំ សិរសា តិណ្ណំ   សក្កច្ចមភិវន្ទិយ
ពោធិបក្ខិយធម្មា យេ   សម្ពុទ្ធេន សុទេសិតា
ធម្មកាមានមត្ថាយ   តេ ភាសិស្សំ សមាសតោ
អភិវាទានុភាវេន   សុវត្ថិ ហោតុ នោ សទា ។

ខ្ញុំព្រះករុណាសូមក្រាបថ្វាយបង្គំដោយគោរព បំពោះវត្ថុទាំង ៣ គឺ ព្រះពុទ្ធ ព្រះធម៌ ព្រះសង្ឃ ដោយសិរាវយវៈគឺត្បូង ហើយនឹងពោលអធិប្បាយដោយសង្ខេប នូវពោធិបក្ខិយធម៌ទាំងឡាយ ដែលព្រះសម្ពុទ្ធជាម្ចាស់ទ្រង់ត្រាស់សំដែងហើយដោយល្អ ដើម្បីជាប្រយោជន៍ដល់ពួកជនដែលរាប់អានស្រឡាញ់ធម៌ពិត ៗ ដោយអានុភាពនៃការថ្វាយបង្គំរបស់ខ្ញុំ សូមសិរីសួស្តីជ័យមង្គល ចូលមានដល់យើងទាំងឡាយសព្វ ៗ កាល ។

នឹងសំដែងនូវពោធិបក្ខិយធម៌ ពាក្យថាពោធិបក្ខិយធម៌ ប្រែថាធម៌កើតមានក្នុងចំណែក នៃអរិយមគ្គជាគ្រឿងត្រាស់ដឹងនូវចតុរារិយសច្ច ព្រោះព្រះអរិយបុគ្គលទាំងឡាយមានព្រះពុទ្ធជាដើមតែងបានត្រាស់ដឹងអរិយសច្ច បានសំរេចមគ្គផល

២ និព្វាន គឺបានដោយពោធិបក្ខិយធម៌នេះឯង ព្រោះហេតុនោះ ពួកជនដែលមានប្រាជ្ញាឃើញទុក្ខភ័យសេចក្ដីអន្តរាយផ្សេង ៗ ក្នុងសង្សារវដ្ដ គួរសិក្សាគួរចំរើននូវពោធិបក្ខិយធម៌នេះ ដើម្បីឲ្យបានសំរេចព្រះនិព្វានជាស្ថានបរមសុខ ផុតមានជាតិជរា ព្យាធិមរណៈ និងទោសទុក្ខសព្វផ្សេង ៗ ដូចជាក្នុងលោកនេះឡើយ ។

ក៏ឯពោធិបក្ខិយធម៌នោះមានចំនួន ៣៧ គឺសតិបដ្ឋាន ៤ សម្មប្បធាន ៤ ឥទ្ធិបាទ ៤ ឥន្ទ្រិយ ៥ ពលៈ ៥ ពោជ្ឈង្គ ៧ អដ្ឋមគ្គ ៨ ត្រូវជា ៣៧ ។

សតិបដ្ឋាន

សតិបដ្ឋាន ប្រែថា ទីតាំងនៅនៃស្មារតី ឬថាការតាំងនៅជាប្រធាននៃស្មារតី ឬថាទីឈរនៅនៃស្មារតី ហត្ថិដ្ឋានំ អស្សដ្ឋានន្តិ អាទីនិ វិយ ដូចគ្នានឹងពាក្យថាទីឈរនៅនៃដំរី ទីឈរនៅនៃសេះជាដើម ។

ឯសតិបដ្ឋាននេះមាន ៤ យ៉ាងគឺ កាយានុបស្សនាសតិ-បដ្ឋាន ទីតាំងនៅនៃស្មារតី ក្នុងការពិចារណាកាយ ១ វេទនា-

នុបស្សនាសតិបដ្ឋាន ទីតាំងនៅនៃស្មារតី ក្នុងការពិចារណា ៣
វេទនា ១ បិត្តានុបស្សនាសតិបដ្ឋាន ទីតាំងនៅនៃស្មារតី ក្នុងការពិចារណាចិត្ត ១ ធម្មានុបស្សនាសតិបដ្ឋាន ទីតាំងនៅនៃស្មារតីក្នុងការពិចារណាធម៌ទាំងឡាយ ១ ។

កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋាន

ពាក្យថា ទីតាំងនៅនៃស្មារតី ក្នុងការពិចារណាកាយនោះ កាយក្នុងទីនេះសំដៅយកអស្សាសបស្សាស គឺខ្យល់ដកដង្ហើមចេញ-ចូលម្យ៉ាង សំដៅយកឥរិយាបថម្យ៉ាង សំដៅយកកិច្ចទាំងពួងមានដើរឈានទៅមុខ ដើរឈានថយក្រោយជាដើមម្យ៉ាង សំដៅយកអាការទាំង ៣១ ឬ ៣២ មានសក់ជាដើមម្យ៉ាង សំដៅយកធាតុម្យ៉ាង សំដៅយកសាកអសុភដែលគេយកទៅចោលក្នុងព្រៃស្មសាន (ទីប៉ាឆា) មាន ៩ យ៉ាងម្យ៉ាង ·

កាយសំដៅយកអស្សាសបស្សាស គឺខ្យល់ដកដង្ហើមចេញ-ចូលនោះសេចក្តីថាភិក្ខុក្នុងសាសនានេះស្ថិតនៅក្នុងទីដ៏សមគួរដល់ភាវនា គឺព្រៃក្តី ម្លប់ឈើក្តី ផ្ទះស្ងាត់ក្តី អង្គុយពែនភ្នែនតាំងកាយឲ្យត្រង់ ប្រុងស្មារតីកំណត់ខ្យល់ដកដង្ហើមចេញ-

៤ ចូល កាលបើដកដង្ហើមចេញវែង ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញដកដង្ហើមចេញវែង កាលបើដកដង្ហើមចូលវែង ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញដកដង្ហើមចូលវែង កាលបើដកដង្ហើមចេញខ្លី ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញដកដង្ហើមចេញខ្លី កាលបើដកដង្ហើមចូលខ្លី ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញដកដង្ហើមចូលខ្លី ភិក្ខុសិក្សាថា អាត្មាអញដឹងច្បាស់នូវកាយ គឺខ្យល់ដកដង្ហើមចេញទាំងពួង ហើយដកដង្ហើមចេញ សិក្សាថា អាត្មាអញដឹងច្បាស់នូវកាយ គឺខ្យល់ដកដង្ហើមចូលទាំងពួង ហើយដកដង្ហើមចូល សិក្សាថា អាត្មាអញនឹងរម្ងាប់នូវកាយសង្ខារ គឺខ្យល់ដកដង្ហើមចេញ ហើយដកដង្ហើមចេញ សិក្សាថា អាត្មាអញនឹងរម្ងាប់នូវកាយសង្ខារ គឺខ្យល់ដកដង្ហើមចូល ហើយដកដង្ហើមចូល ។ ការកំណត់ពិចារណាសិក្សាដូច្នេះជាដើមហៅថា កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋាន បើនឹងហៅថា អានាបានុស្សតិកម្មដ្ឋាន ដូច្នេះវិញក៏បាន ។

កាយសំដៅយកឥរិយាបថនោះ សេចក្តីថា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ កាលបើដើរ ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញដើរ កាលបើឈរ ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញឈរ កាលបើអង្គុយ

ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញអង្គុយ កាលបើដេក ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញដេក ឬថាភិក្ខុនោះដំកល់នៅកាយ គឺឥរិយាបថយ៉ាងណាៗ ក៏ដឹងច្បាស់នូវកាយនោះយ៉ាងនោះៗដែរ ការកំណត់ដឹងឥរិយាបថដូច្នេះក៏ហៅថា កាយានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន ។

កាយសំដៅយកកិច្ចទាំងពួងមានដើរឈានទៅមុខ ដើរឈានថយក្រោយជាដើមនោះ សេចក្ដីថា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ធ្វើសេចក្ដីដឹងខ្លួនក្នុងការដើរឈានទៅមុខ ដើរឈានថយក្រោយ ក្រឡេកចំ ក្រឡេកចំហៀង បត់ដៃជើងចូល លាដៃជើងចេញ ប្រើប្រាស់សង្ឃាដីបាត្រចីវរ បរិភោគភោជន ផឹកទឹក ទំពាស៊ីខាទនីយ លិទ្ធផ្ញាប់សាយនីយ បន្ទោបង់មូត្រលាមក ដើរ ឈរ អង្គុយ ដេកលក់ ភ្ញាក់រលឹក និយាយស្រដី ស្ងៀមមិននិយាយ ធ្វើនូវសេចក្ដីដឹងខ្លួនក្នុងកិច្ចទាំងពួងដូច្នេះក៏ហៅថាកាយានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន ។

កាយសំដៅយកអាការទាំង ៣១ ឬ ៣២ មានសក់ជាដើមនោះ សេចក្ដីថា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ពិចារណានូវកាយនេះ តាំងអំពីផ្ទៃជើងឡើងទៅលើ តាំងអំពីចុងសក់ចុះមក

៦ · ក្រោម មានស្បែកស្រោបជុំវិញដ៏ពេញទៅដោយអាការមិនស្អាតគួរខ្ពើមរអើមមានប្រការផ្សេងៗ អាការដែលមានក្នុងកាយនេះគឺ សក់ រោម ក្រចក ធ្មេញ ស្បែក. សាច់ សរសៃ ឆ្អឹង ខួរក្នុងឆ្អឹង.ទាច.បេះដូង ថ្លើម វាវ ក្រពះ សួត. ពោះវៀនធំ ពោះវៀនតូច អាហារថ្មី អាហារចាស់ (ខួរក្នុងក្បាល). ប្រមាត់ ស្លេស ខ្ទុះ ឈាម ញើស ខ្លាញ់ខាប់. ទឹកភ្នែក ខ្លាញ់រាវ ទឹកមាត់ ទឹកសំបោរ ទឹករំអិល ទឹកមូត្រ ។ ការពិចារណាកាយ គឺអាការមិនស្អាតគួរខ្ពើមរអើមដូច្នេះ ក៏ហៅថាកាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋាន បើនឹងហៅថាកាយគតាសតិកម្មដ្ឋានដូច្នេះវិញក៏បាន ។

កាយសំដៅយកធាតុនោះ សេចក្ដីថា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះពិចារណាកាយនេះ ដោយកំណត់ថាគ្រាន់តែជាធាតុទាំង ៤ គឺធាតុដី ១ ធាតុទឹក ១ ធាតុភ្លើង ១ ធាតុខ្យល់ ១ ។ ការពិចារណាកាយ គឺធាតុដូច្នេះក៏ហៅថា កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋាន បើនឹងហៅថាធាតុវវត្ថានកម្មដ្ឋានដូច្នេះវិញក៏បាន ។

កាយសំដៅយកសាកអសុភ ដែលគេយកទៅចោលក្នុងព្រៃស្មសាន (ទីបាំធា) មាន ៩ យ៉ាងនោះគឺ សាកអសុភដែលគេយកទៅចោលក្នុងព្រៃស្មសាន ស្លាប់ ១ ថ្ងៃក្តី ២ ថ្ងៃក្តី ៣ ថ្ងៃក្តី ហើមឡើង មានសម្បុរខៀវ មានទឹកខ្ទុះហូរចេញ ១ សាកអសុភដែលមានសត្វក្អែកត្មាតខ្លែងជាដើមចឹកស៊ីទំពាស៊ីជាអាហារ ១ សាកអសុភដែលនៅរាងឆ្អឹង នៅមានសាច់ឈាមនឹងសរសៃជាប់នៅ ១ សាកអសុភរាងឆ្អឹងគ្មានសាច់នៅមានឈាមប្រឡាក់នឹងមានសរសៃជាប់នៅ ១ សាកអសុភរាងឆ្អឹងគ្មានសាច់គ្មានឈាម នៅមានសរសៃជាប់នៅ ១ សាកអសុភនៅតែឆ្អឹងទទេគ្មានសរសៃ ឆ្អឹងនោះរាត់រាយខ្ចាត់ខ្ចាយទៅសព្វទិស គឺឆ្អឹងដៃនៅទីទៃ ឆ្អឹងជើងនៅទីទៃ ឆ្អឹងស្មង ឆ្អឹងភ្លៅ ឆ្អឹងចង្កេះ ឆ្អឹងខ្នង ឆ្អឹងទ្រនុងខ្នង ឆ្អឹងជំនីរ ឆ្អឹងទ្រូង ឆ្អឹងដើមដៃ ឆ្អឹងក ឆ្អឹងចង្កា ឆ្អឹងធ្មេញ ឆ្អឹងរលាក្បាល នៅផ្សេងៗពីគ្នាទាំងអស់ ១ សាកអសុភនៅតែឆ្អឹងទទេ មានសម្បុរសដូចជាសម្បុរសង្ខ ១ សាកអសុភនៅតែឆ្អឹងជាគំនរកន្លងទៅ ១ ឆ្នាំហើយ ១ សាកអសុភនៅតែឆ្អឹងពុកផុយនៅកំទេចឆ្អឹងល្អិតៗ ១ សាកអសុភទាំង ៩ នេះ ត្រូវ

ពិចារណាមើលឲ្យជាក់ច្បាស់ ហើយប្រៀបធៀបនឹងកាយរបស់ខ្លួនថា កាយយើងនេះក៏ដូចជាសាកអសុភនោះដែរ ។ ការពិចារណាដូច្នេះក៏ហៅថាកាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋាន បើនឹងហៅថាអសុភកម្មដ្ឋានដូច្នេះវិញក៏បាន ។

ចប់កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋាន ១

វេទនានុបស្សនាសតិបដ្ឋាន

ទីតាំងនៅនៃស្មារតី ក្នុងការពិចារណាវេទនា វេទនាមាន ៣ ប្រការគឺ សុខវេទនា ១ ទុក្ខវេទនា ១ អទុក្ខមសុខវេទនា ១ សេចក្តីថា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ កាលបើសោយវេទនាជាសុខ ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញសោយវេទនាជាសុខ កាលបើសោយវេទនាជាទុក្ខ ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញសោយវេទនាជាទុក្ខ កាលបើសោយវេទនាមិនមែនទុក្ខ មិនមែនសុខ គឺជាឧបេក្ខា ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញសោយវេទនាមិនមែនទុក្ខមិនមែនសុខ កាលបើសោយវេទនាជាសុខប្រកបដោយអាមិស[១] ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញសោយវេទនាជាសុខប្រកបដោយ

---

១ [illegible]

អាមិស កាលបើសោយវេទនាជាសុខប្រាសចាកអាមិស ក៏ដឹង
ច្បាស់ថា អាត្មាអញសោយវេទនាជាសុខប្រាសចាកអាមិស កាលបើសោយវេទនាជាទុក្ខប្រកបដោយអាមិស(២) ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញសោយវេទនាជាទុក្ខប្រកបដោយអាមិស កាលបើសោយវេទនាជាទុក្ខប្រាសចាកអាមិស(៣) ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញសោយវេទនាជាទុក្ខប្រាសចាកអាមិស កាលបើសោយវេទនាមិនមែនទុក្ខមិនមែនសុខប្រកបដោយអាមិស(៤) ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញសោយវេទនាមិនមែនទុក្ខមិនមែនសុខប្រកបដោយអាមិស កាលបើសោយវេទនាមិនមែនទុក្ខមិនមែនសុខប្រាសចាកអាមិស(៥) ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញសោយវេទនាមិនមែនទុក្ខមិនមែនសុខ ប្រាសចាកអាមិស ។ ការកំណត់ពិចារណាស្គាល់ច្បាស់ក្នុងវេទនាដូច្នេះ ហៅថាវេទនានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន ។

ចប់ វេទនានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន ។

---

១ សោមនស្សវេទនា អាស្រ័យផ្លូវនេក្ខម្មប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទ្វារ ៦ ។ ២ ទោមនស្សវេទនា អាស្រ័យផ្លូវកាមគុណ ៥ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទ្វារ ៦ ។ ៣ ទោមនស្សវេទនា អាស្រ័យនេក្ខម្មប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទ្វារ ៦ ។ ៤ ឧបេក្ខាវេទនា អាស្រ័យកាមគុណ ៥ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទ្វារ ៦ ។ ៥ ឧបេក្ខាវេទនា អាស្រ័យនេក្ខម្មប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទ្វារ ៦ ។

ទីតាំងនៅនៃស្មារតី ក្នុងការពិចារណាចិត្តនោះ សេចក្តីថា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ កាលបើចិត្តប្រកបដោយរាគៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តប្រកបដោយរាគៈ ចិត្តប្រាសចាករាគៈហើយ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តប្រាសចាករាគៈហើយ ចិត្តប្រកបដោយទោសៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តប្រកបដោយទោសៈ ចិត្តប្រាសចាកទោសៈហើយ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តប្រាសចាកទោសៈហើយ ចិត្តប្រកបដោយមោហៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តប្រកបដោយមោហៈ ចិត្តប្រាសចាកមោហៈហើយ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តប្រាសចាកមោហៈហើយ ចិត្តរួញរា ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរួញរា ចិត្តរាយមាយ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរាយមាយ ចិត្តដល់នូវសភាពជាធំ (រូបាវចរចិត្ត អរូបាវចរចិត្ត) ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តដល់នូវសភាពជាធំ ចិត្តមិនទាន់ដល់នូវសភាពជាធំ (កាមាវចរចិត្ត) ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តមិនទាន់ដល់នូវសភាពជាធំ ចិត្តជាសឧត្តរ នៅមានចិត្តដទៃលើសលប់ជាង (កាមាវចរចិត្ត) ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តជាសឧត្តរ ចិត្តជាអនុត្តរ ឥតមានចិត្តដទៃលើសលប់ជាង (រូបាវចរចិត្តអរូបាវចរចិត្ត) ក៏ដឹងច្បាស់ថា

ចិត្តជាអនុត្តរ ចិត្តតាំងនៅមាំ (ឧបចារសមាធិអប្បនាសមាធិ) ១១ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តតាំងនៅមាំ ចិត្តមិនទាន់តាំងនៅមាំ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តមិនទាន់តាំងនៅមាំ ចិត្តរួចស្រឡះ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរួចស្រឡះ ចិត្តមិនទាន់រួចស្រឡះ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តមិនទាន់រួចស្រឡះ ។ ពាក្យថាចិត្តរួចស្រឡះនោះ គឺចិត្តដែលប្រកបដោយវិមុត្តិ២ ប្រការគឺ តទង្គវិមុត្តិ១ វិក្ខម្ភនវិមុត្តិ១ អនុបស្សនា ៧ មានអនិច្ចានុបស្សនាជាដើម ហៅថា តទង្គវិមុត្តិ ព្រោះរួចស្រឡះចាកនិច្ចសញ្ញា គឺសេចក្តីសំគាល់ថាទៀង តាមទំនងដែលព្រះយោគីបានកំណត់ដោយអង្គនៃធម៌ជាសត្រូវដល់ធម៌នោះៗ ។ សមាបត្តិ ៨ ហៅថា វិក្ខម្ភនវិមុត្តិ ព្រោះរួចចាកអកុសលធម៌មាននីវរណជាដើម តាមទំនងដែលព្រះយោគីបានសង្កត់សង្កិនដោយខ្លួនឯង ។ ការកំណត់ពិចារណាដឹងច្បាស់នូវចិត្តដូច្នេះ ហៅថា ចិត្តានុបស្សនាសតិបដ្ឋាន ។

ចប់ចិត្តានុបស្សនាសតិបដ្ឋាន ។

ធម្មានុបស្សនាសតិបដ្ឋាន

ទីតាំងនៅនៃស្មារតី ក្នុងការពិចារណាធម៌ ធម៌នោះសំដៅ

 យកធម៌៥ពួកគឺ នីវរណពួក១ ឧបាទានក្ខន្ធពួក១ អាយតនពួក១ ពោជ្ឈង្គពួក១ អរិយសច្ចពួក១

ធម៌សំដៅយកនីវរណនោះ នីវរណមាន៥យ៉ាងគឺ កាមច្ឆន្ទ សេចក្តីប្រាថ្នា សេចក្តីស្រឡាញ់ពេញចិត្តក្នុងកាម ១ ព្យាបាទ ការញ៉ាំងប្រយោជន៍នឹងសេចក្តីសុខរបស់អ្នកដទៃឲ្យវិនាស ១ ថីនមិទ្ធ ប្រអួសចិត្តប្រអួសកាយគឺសេចក្តីខ្ជិល ១ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ច សេចក្តីរាយមាយក្តៅក្រហាយរង្កៀស ១ វិចិកិច្ឆា សេចក្តីសង្ស័យ ១ មានសេចក្តីថា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ កាលបើកាម-ច្ឆន្ទមាននៅក្នុងសន្តាន ក៏ដឹងច្បាស់ថា កាមច្ឆន្ទមាននៅក្នុងសន្តានអាត្មាអញ. កាលបើកាមច្ឆន្ទមិនមាននៅក្នុងសន្តានទេ ក៏ដឹងច្បាស់ថា កាមច្ឆន្ទមិនមាននៅក្នុងសន្តានអាត្មាអញទេ. ដឹងច្បាស់នូវហេតុ[1]ដែលនាំឲ្យកើតកាមច្ឆន្ទ នឹងហេតុ[2]ដែលនាំ

---

១ ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយមិនមែនជាឧបាយ ចំពោះសុភនិមិត្តឬចំពោះសភាវមិនទៀងថាទៀង ទុក្ខថាសុខ មិនមែនខ្លួនថាខ្លួន ។ ២ ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយឧបាយ ចំពោះសភាវមិនទៀងថាមិនទៀងមែន ទុក្ខថាទុក្ខមែន មិនមែនខ្លួនថាមិនមែនខ្លួនពិត ។ ធម៌ ៦ ប្រការ គឺរៀននូវអសុភនិមិត្ត ១ ប្រកបរឿយៗ នូវភាវនាចំពោះអសុភ ១ គ្រប់គ្រងទ្វារដោយល្អ ក្នុងឥន្ទ្រិយទាំងប្រាំមួយ ១ ដឹងប្រមាណក្នុងភោជន ១ គប់រកកល្យាណមិត្ត ១ គឺ សប្បាយៈកថា

ឲ្យលះបង់នូវកាមច្ឆន្ទបាន នឹងហេតុដែលនាំមិនឲ្យកាមច្ឆន្ទកើត
ឡើងតទៅទៀតបាន ។ កាលបើព្យាបាទមាននៅក្នុងសន្តាន
ក៏ដឹងច្បាស់ថា ព្យាបាទមាននៅក្នុងសន្តានអជ្ឈត្តអញ. កាលបើ
ព្យាបាទមិនមាននៅក្នុងសន្តានទេ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ព្យាបាទមិនមាន
នៅក្នុងសន្តានអជ្ឈត្តអញទេ. ដឹងច្បាស់នូវហេតុដែលនាំឲ្យកើត
ព្យាបាទ នឹងហេតុ(៣)ដែលនាំឲ្យលះបង់នូវព្យាបាទបាន នឹងហេតុ(៤)
ដែលនាំមិនឲ្យកើតព្យាបាទតទៅទៀតបាន ។ កាលបើថីន-
មិទ្ធមាននៅក្នុងសន្តាន ក៏ដឹងច្បាស់ថា ថីនមិទ្ធមាននៅក្នុង
សន្តានអជ្ឈត្តអញ. កាលបើថីនមិទ្ធមិនមាននៅក្នុងសន្តានទេ
ក៏ដឹងច្បាស់ថា ថីនមិទ្ធមិនមាននៅក្នុងសន្តានអជ្ឈត្តអញទេ.
ដឹងច្បាស់នូវហេតុ(៥)ដែលនាំឲ្យកើតថីនមិទ្ធ នឹងហេតុ(៦)ដែលនាំ-

---

១ អរហត្តមគ្គ ។ ២ ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយមិនមែនជាឧបាយ ចំពោះបដិឃនិមិត្តគឺអារម្មណ៍ដែលខ្ទាំងខ្ទប់ចិត្ត ។ ៣ ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយឧបាយចំពោះមេត្តាជាចេតោវិមុត្តិគឺចេតោចិត្តដែលបានអប្បនាឈានមាននៃធម៌៦ប្រការ គឺ រៀនមេត្តានិមិត្ត១ ប្រកបរឿយៗនូវការចំរើនមេត្តា១ ពិចារណានូវសភាពនៃសត្វមានកម្មជារបស់ខ្លួន១ ភាវជាអ្នកច្រើនដោយការពិចារណា១ គប់រកកល្យាណមិត្ត១ និយាយពាក្យជាទីសប្បាយ១ ។ ៤ អនាគាមិមគ្គ ។ ៥ ធម៌ ៥ ប្រការគឺ មិនត្រេកអរ ឬអផ្សុក១ ច្រអូសឬទម្រន់កាយ១ មិតពត់កាយ១ ពុលបាយ១ រួញចិត្ត១ ។ ៦ ព្យាយាម៣យ៉ាងគឺ ព្យាយាមដែលប្រារព្ធឡើងជាដំបូង១ ព្យាយាមយ៉ាងកណ្តាល ជាគ្រឿងចេញចាកកោសជ្ជ១ ព្យាយាមយ៉ាងក្រៃលែងដែលកន្លងរួចចាកកោសជ្ជ១ និងធម៌៦ប្រការគឺ វាងចាកនិមិត្តក្នុងការបរិភោគភោជនប្រមាណ១ ផ្លាស់ផ្លូវឥរិយាបថ១ ធ្វើទុកក្នុងចិត្តនូវអាលោកសញ្ញា១ នៅក្នុងទីវាលដែលស្រឡះ១ គប់រកកល្យាណមិត្ត១ និយាយពាក្យជាទីសប្បាយ១ ។

 ឲ្យលះបង់នូវថីនមិទ្ធបាន និងហេតុដែលនាំមិនឲ្យកើតថីនមិទ្ធតទៅទៀតបាន ។ កាលបើឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចមាននៅក្នុងសន្តាន ក៏ដឹងច្បាស់ថា ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ច មាននូវក្នុងសន្តានអាត្មាអញ. កាលបើឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ច មិនមាននៅក្នុងសន្តានទេ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ច មិនមាននៅក្នុងសន្តានអាត្មាអញទេ. ដឹងច្បាស់នូវហេតុ(២) ដែលនាំឲ្យកើតឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ច និង(៣)ហេតុដែលនាំឲ្យលះបង់នូវឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចបាន និងហេតុ(៤)ដែលនាំមិនឲ្យកើតឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចតទៅទៀតបាន ។ កាលបើវិចិកិច្ឆាមាននៅក្នុងសន្តាន ក៏ដឹងច្បាស់ថា វិចិកិច្ឆាមាននៅក្នុងសន្តានអាត្មាអញ. កាលបើវិចិកិច្ឆាមិនមាននៅក្នុងសន្តានទេ ក៏ដឹងច្បាស់ថា វិចិកិច្ឆាមិនមាននៅក្នុងសន្តានអាត្មាអញទេ. ដឹងច្បាស់នូវហេតុ(៥)ដែលនាំឲ្យកើតវិចិ-

---

១ អរហត្តមគ្គ ។ ២ ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយមិនត្រូវឧបាយ ចំពោះធម៌ដែលមិនស្ងប់ [illegible] រម្ងាប់ចិត្ត ។ ៣ ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយឧបាយ ចំពោះធម៌ដែលជាគ្រឿងរម្ងាប់ចិត្ត [illegible] ការចេះដឹងធម៌ច្រើន ១ ការសាកសួរ ១ ចេះដឹងស្គាល់ក្នុងវិន័យ ១ សេពគប់បុគ្គលដែលចាស់ទុំ ១ គប់កល្យាណមិត្ត ១ និយាយពាក្យដែលសមគួរ ១ [illegible] ឧទ្ធច្ច មិនកើតតទៅទៀតដោយអរហត្តមគ្គ ។ កុក្កុច្ចមិនកើតតទៅទៀតដោយអនាគាមិមគ្គ ។ ៥ ការ [illegible]

កិច្ឆា នឹងហេតុដែលនាំឲ្យលះបង់នូវវិចិកិច្ឆាបាន នឹងហេតុ ដែលនាំមិនឲ្យកើតវិចិកិច្ឆាតទៅទៀតបាន ។

ការកំណត់ពិចារណាដឹងច្បាស់នូវធម៌ គឺ នីវរណប៉ុណ្ណេះ ហៅថាធម្មានុបស្សនាសតិបដ្ឋាន ។

ធម៌សំដៅយកឧបាទានក្ខន្ធនោះ ខន្ធដែលជាអារម្មណ៍ របស់ឧបាទាន ឬខន្ធដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ គឺ កាមាវចរ-ភូមិ ១ រូបាវចរភូមិ ១ អរូបាវចរភូមិ ១ ហៅថា ឧបាទានក្ខន្ធ ឬថាខន្ធដែលប្រកបដោយអាសវឧបាទាន ហៅថា ឧបាទាន-ក្ខន្ធ នោះមាន ៥ ប្រការគឺ រូបូបាទានក្ខន្ធ ១ វេទនូបាទានក្ខន្ធ ១ សញ្ញូបាទានក្ខន្ធ ១ សង្ខារូបាទានក្ខន្ធ ១ វិញ្ញាណូបាទានក្ខន្ធ ១ សេចក្ដីថា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ពិចារណាឃើញច្បាស់ថា រូបប៉ុណ្ណេះ សេចក្ដីកើតឡើងនៃរូបប៉ុណ្ណេះ សេចក្ដីរលត់ទៅនៃរូប ប៉ុណ្ណេះ វេទនាប៉ុណ្ណេះ សេចក្ដីកើតឡើងនៃវេទនាប៉ុណ្ណេះ សេចក្ដី

---

១ ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយឧបាយ បំពេញកុសលធម៌ជាដើម និងធម៌ ៦ ប្រការគឺ ការរៀនដឹងធម៌ច្រើន ១ ការសាកសួរ ១ ចេះដឹងស្ទាត់ក្នុងវិន័យ ១ ការជាអ្នកជ្រះថ្លាច្រើនដោយសេចក្ដីជឿស៊ប់ ១ ការគប់រកកល្យាណមិត្ត ១ និយាយពាក្យជាទីសប្បាយ ១ ។ ២ វិចិកិច្ឆា មិនកើតទៅទៀតដោយសោតាបត្តិមគ្គ ។

១៦ រលត់ទៅនៃវេទនាផូប្ទេះ. សញ្ញាផូប្ទេះ សេចក្ដីកើតឡើងនៃសញ្ញាផូប្ទេះ សេចក្ដីរលត់ទៅនៃសញ្ញាផូប្ទេះ. សង្ខារផូប្ទេះ សេចក្ដីកើតឡើងនៃសង្ខារផូប្ទេះ សេចក្ដីរលត់ទៅនៃសង្ខារផូប្ទេះ. វិញ្ញាណផូប្ទេះ សេចក្ដីកើតឡើងនៃវិញ្ញាណផូប្ទេះ សេចក្ដីរលត់ទៅនៃវិញ្ញាណផូប្ទេះ ការកំណត់ពិចារណាដឹងច្បាស់នូវឧបាទានក្ខន្ធផូប្ទេះ ក៏ហៅថាធម្មានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន ។

ធម៌សំដៅយកអាយតននោះ អាយតន ប្រែថា ទីនៅ ថាអណ្ដូង ថាទីប្រជុំ ថាទីកើត ថាហេតុ គឺថាអាយតននោះជាទីនៅនៃវិញ្ញាណ មានចក្ខុវិញ្ញាណជាដើម ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទ្វារនោះ ៗ ដែលមានវត្ថុនោះ ៗ ជាអារម្មណ៍ ជាអណ្ដូងនៃវិញ្ញាណមានចក្ខុវិញ្ញាណជាដើម ដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយដេរដាស ជាទីប្រជុំនៃវិញ្ញាណ មានចក្ខុវិញ្ញាណជាដើម ដែលប្រជុំគ្នាតាមទ្វារនឹងអារម្មណ៍ ជាទីកើតនៃវិញ្ញាណ មានចក្ខុវិញ្ញាណជាដើម ដែលកើតឡើងក្នុងទ្វារ នឹងអារម្មណ៍នោះ ៗ ជាហេតុនៃវិញ្ញាណ មានចក្ខុវិញ្ញាណជាដើម ឯអាយតននោះចាត់ជាខាងក្នុង ៦ កាមទ្វារ ចាត់ជាខាងក្រៅ ៦

តាមអារម្មណ៍ ខាងក្នុង ៦ នោះគឺ ចក្ខុ ភ្នែក ១ សោត ត្រចៀក ១
ឃានំ ច្រមុះ ១ ជិវ្ហា អណ្តាត ១ កាយោ កាយ ១ មនោ ចិត្ត ១ ខាងក្រៅ ៦ នោះគឺ រូបំ រូប ១ សទ្ទោ សំឡេង ១ គន្ធោ ក្លិនកាយ ១ រសោ រសអាហារ ១ ផោដ្ឋព្វំ(១) ផោដ្ឋព្វ ១ ធម្មោ ធម៌ ១ ឯធម៌នោះ បានខាងចេតសិក ៥២ សុខុមរូប ១៦ និព្វាន ១ ត្រូវជា ៦៩ ។

សេចក្តីថា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ដឹងច្បាស់នូវភ្នែក ដឹងច្បាស់នូវរូប ដឹងច្បាស់នូវសញ្ញោជន(២)ដែលកើតឡើង ព្រោះអាស្រ័យភ្នែកនិងរូបនោះ ជួបជុំគ្នា ដឹងច្បាស់នូវហេតុ(៣) ដែលនាំឲ្យ

---

១ បឋវីធាតុ អាបោធាតុ តេជោធាតុ វាយោធាតុ ។ ២ សញ្ញោជនៈមាន ១០ យ៉ាងគឺ កាមរាគ ១ បដិឃ ១ មានះ ១ ទិដ្ឋិ ១ វិចិកិច្ឆា ១ សីលព្វតបរាមាស ១ ភវរាគ ១ ឥស្សា ១ មច្ឆរិយ ១ អវិជ្ជា ១ ។ ៣ សញ្ញោជនទាំង ១០ នោះកើតឡើង ព្រោះអាស្រ័យហេតុផ្សេងៗគឺ កាមរាគ គឺប្រែកដោយសេចក្តីត្រេកអរចំពោះអារម្មណ៍គួរប្រាថ្នាដែលបានឃើញ [illegible] បដិឃ សេចក្តីក្រោធចំពោះអារម្មណ៍ដែលមិនគួរប្រាថ្នា ។ មានះ សេចក្តីសំគាល់ថា យើងក្រៃលែងអំពីអ្នក មិនមានអ្នកណាមួយអាចប្រើនូវអារម្មណ៍នុះបានឡើយ ។ ទិដ្ឋិ សេចក្តីប្រកាន់ ឬយល់ឃើញនូវអារម្មណ៍នុះថាទៀង ថាស្ថិតស្ថេរ ។ វិចិកិច្ឆា សេចក្តីសង្ស័យចំពោះអារម្មណ៍នុះ ថាជាសត្វ ឬថាជារបស់សត្វ ។ ភវរាគ សេចក្តីប្រាថ្នានូវភពថា ភពនេះយើងតែងបាននៅ។ ងាយក្នុងសម្បត្តិភព ។ សីលព្វតបរាមាស សេចក្តីប្រកាន់ខ្ជាប់នូវសីលនិងវត្តថា សីលនិងវត្តយ៉ាងនេះ យើងអាចសហមានកាន់យកបាន ។ ឥស្សា សេចក្តីច្រណែនថា សូមកុំឲ្យអ្នកដទៃបាននូវអារម្មណ៍នេះឡើយ ។ មច្ឆរិយ សេចក្តីកំណាញ់ [illegible] នូវអារម្មណ៍ដែលខ្លួនបានហើយ មិនឲ្យគួរដល់ ។ អវិជ្ជា សេចក្តីមិនដឹងនូវសេចក្តីជាធម៌ទាំងអស់។

១៨ កើតសញ្ញោជនដឹងច្បាស់នូវហេតុដែលនាំឲ្យលះបង់នូវសញ្ញោ-
ជនបានដឹងច្បាស់នូវ[2]ហេតុដែលនាំមិនឲ្យសញ្ញោជនកើតឡើងត
ទៅទៀតបាន ។ ដឹងច្បាស់នូវត្រចៀក ដឹងច្បាស់នូវសំឡេង ។
ដឹងច្បាស់នូវច្រមុះ ដឹងច្បាស់នូវក្លិន ដឹងច្បាស់នូវអណ្តាត
ដឹងច្បាស់នូវរស ។ ដឹងច្បាស់នូវកាយ ដឹងច្បាស់នូវផោដ្ឋព្វ ។
ដឹងច្បាស់នូវចិត្ត ដឹងច្បាស់នូវធម៌ទាំងឡាយ ដឹងច្បាស់
នូវ[3]សញ្ញោជនដែលកើតឡើង ព្រោះអាស្រ័យចិត្តនឹងធម៌នោះ
ជួបជុំគ្នា ដឹងច្បាស់នូវហេតុដែលនាំឲ្យកើតសញ្ញោជន ដឹង
ច្បាស់នូវហេតុដែលនាំឲ្យលះបង់នូវសញ្ញោជនបាន ដឹងច្បាស់
នូវហេតុដែលនាំមិនឲ្យកើតសញ្ញោជន តទៅទៀតបាន ។

ការកំណត់ពិចារណាដឹងច្បាស់នូវអាយតនទាំង ១២ ដូច្នេះ ក៏ហៅថាធម្មានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន ។

---

១ [illegible] ២ [illegible] សញ្ញោ-
[illegible] ប្រការគឺ ទិដ្ឋិ ១ វិចិកិច្ឆា ១ សីលព្វតបរាមាស ១ ឥស្សា ១ មច្ឆរិយ ១ [illegible]
កើតតទៅទៀត ដោយ[illegible]បត្តិមគ្គ ។ កាមរាគ ទំនងជា [illegible] ត្រៃ
[illegible] កើតតទៅទៀត ដោយសកទាគាមិមគ្គ [illegible] ឬ ស្រាលស្តើង [illegible]
[illegible] ទៅទៀត ដោយអនាគាមិមគ្គ មានៈ ១ ភវរាគ ១ អវិជ្ជា ១ [illegible] មិនកើតទៅ [illegible]
ដោយអរហត្តមគ្គ ។ ៣ សញ្ញោជនដែលកើតអាស្រ័យត្រចៀក ច្រមុះ អណ្តាត កាយ ចិ-
[illegible] ដឹង [illegible] ។

ធម៌សំដៅយកពោជ្ឈង្គនោះ ពោជ្ឈង្គ ប្រែថា ធម៌ជាអង្គ គឺ ជាហេតុរបស់បុគ្គលជាអ្នកត្រាស់ដឹងនូវចតុរារិយសច្ច ពោជ្ឈង្គនោះមាន ៧ ប្រការ គឺ សតិសម្ពោជ្ឈង្គ ធម៌ជាហេតុរបស់បុគ្គលជាអ្នកត្រាស់ដឹង គឺ សតិ (ស្មារតី)១ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គ ធម៌ជាហេតុរបស់បុគ្គលជាអ្នកត្រាស់ដឹង គឺ ធម្មវិចយ សភាវពិចារណានូវធម៌ បានដល់វិបស្សនាបញ្ញា ១ វិរិយសម្ពោជ្ឈង្គ ធម៌ជាហេតុរបស់បុគ្គលជាអ្នកត្រាស់ដឹង គឺ វិរិយ សេចក្តីព្យាយាម ״ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គ ធម៌ជាហេតុរបស់បុគ្គលជាអ្នកត្រាស់ដឹង គឺ បីតិ ធម្មជាតិញ៉ាំងកាយនិងចិត្តឲ្យឆ្អែត ឬថាឲ្យចំរើន ១ បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គ ធម៌ជាហេតុរបស់បុគ្គលជាអ្នកត្រាស់ដឹង គឺ បស្សទ្ធិ សេចក្តីស្ងប់រម្ងាប់កាយនិងចិត្ត ១ សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គ ធម៌ជាហេតុរបស់បុគ្គលជាអ្នកត្រាស់ដឹង គឺសមាធិ ចិត្តដែលតាំងនៅស្មើក្នុងអារម្មណ៍ មានលក្ខណៈមិនរាយមាយ ១ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គ ធម៌ជាហេតុរបស់បុគ្គលជាអ្នកត្រាស់ដឹង គឺឧបេក្ខា ឯឧបេក្ខានេះ ប្រែថា ព្រងើយ

---

៦ ជ.នដ.ប់ករបក្ខ ៣ មានវេទន.ន.ដើម ។

២០ កន្តើយ ជាគ្រឿងឡោកយកឬសំឡឹងមើល ដោយការដល់នូវសភាពនៃចិត្តជាកណ្ដាល បានដល់តត្រមជ្ឈត្តុបេក្ខា គឺជាឧបេក្ខា តាំងនៅជាកណ្ដាលក្នុងធម៌នោះៗ ។

សេចក្ដីក្នុងសត្តពោជ្ឈង្គនោះថា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ កាលបើសតិសម្ពោជ្ឈង្គមាននៅក្នុងសន្ដាន ក៏ដឹងច្បាស់ថាសតិសម្ពោជ្ឈង្គមាននៅក្នុងសន្ដានអាត្មាអញ កាលបើសតិសម្ពោជ្ឈង្គមិនមាននៅក្នុងសន្ដានទេ ក៏ដឹងច្បាស់ថាសតិសម្ពោជ្ឈង្គមិនមាននៅក្នុងសន្ដានអាត្មាអញទេ ដឹងច្បាស់នូវហេតុ[១]ដែលនាំឲ្យកើតសតិសម្ពោជ្ឈង្គ ដឹងច្បាស់នូវហេតុ[២]ដែលនាំឲ្យសតិសម្ពោជ្ឈង្គ ដែលកើតហើយ បានពេញលេញដោយភាវនា ។

កាលបើធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គមាននៅក្នុងសន្ដាន ក៏ដឹងច្បាស់ថា ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គមាននៅក្នុងសន្ដានអាត្មាអញ

១-២ ការធ្វើយោនិសោមនសិការឲ្យច្រើនទៅក្នុងសតិសម្ពោជ្ឈង្គនោះ ជាហេតុនាំឲ្យសតិសម្ពោជ្ឈង្គដែលមិនទាន់កើតឡើង ឲ្យកើតឡើងបាន ឬដែលកើតឡើងស្រាប់ហើយក៏រឹងរឹតតែចំរើនច្រើនឡើង ។

១ ទៀតធម៌ដែលជាហេតុឲ្យកើតសតិសម្ពោជ្ឈង្គនោះមាន ៤ យ៉ាង គឺត្រូវឲ្យមានសតិនិងសម្បជញ្ញក្នុងទីទាំង ៧ មានដើរឈានទៅមុខជាដើម ១ វៀរចាកបុគ្គលភ្លេចស្មារតី ១ គប់រកបុគ្គលដែលមានស្មារតីខ្ជាប់ខ្ជួន ១ បង្អោនចិត្តទៅដើម្បីកល់សតិក្នុងឥរិយាបថ ៤ ។

កាលបើ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គមិនមាននៅក្នុងសន្តានទេ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គមិនមាននៅក្នុងសន្តានអាត្មាអញទេ ដឹងច្បាស់នូវហេតុ[1]ដែលនាំឲ្យកើតធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គ ដឹងច្បាស់នូវហេតុដែលនាំឲ្យធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គ ដែលកើតហើយ បានពេញលេញដោយភាវនា ។

កាលបើវិរិយសម្ពោជ្ឈង្គមាននៅក្នុងសន្តាន ក៏ដឹងច្បាស់ថា វិរិយសម្ពោជ្ឈង្គមាននៅក្នុងសន្តានអាត្មាអញ កាលបើវិរិយសម្ពោជ្ឈង្គមិនមាននៅក្នុងសន្តានទេ ក៏ដឹងច្បាស់ថាវិរិយសម្ពោជ្ឈង្គមិនមាននៅក្នុងសន្តានអាត្មាអញទេ ដឹងច្បាស់នូវហេតុ[2]ដែលនាំឲ្យកើតវិរិយសម្ពោជ្ឈង្គ ដឹងច្បាស់នូវហេតុដែលនាំឲ្យវិរិយសម្ពោជ្ឈង្គដែលកើតហើយបានពេញលេញដោយភាវនា។

១– ធម៌ដែលជាហេតុនាំឲ្យកើតធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គមាន ៧ គឺ ការសាកសួរ ១ ធ្វើវត្ថុខាងក្នុងមានសក់ជាដើម និងវត្ថុខាងក្រៅមានចីវរសេនាសនៈជាដើមឲ្យស្អាតបាត ១ ប្រមូលផ្សំឥន្ទ្រិយទាំង ៥ មានសទ្ធិន្ទ្រិយជាដើមឲ្យស្មើស្មើគ្នា ១ វៀរចាកបុគ្គលដែលអាប់ឥតប្រាជ្ញា ១ គប់រកបុគ្គលដែលមានប្រាជ្ញា ១ ពិចារណាចំពោះបញ្ញាក្នុងដំណើរជ្រាលជ្រៅដោយញាណចរិយា ១ បង្អោនចិត្តទៅដើម្បីបណ្តុះធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គគ្រប់ឥរិយាបថ ១ ។ ២–ធម៌ជាហេតុនាំឲ្យកើតវិរិយសម្ពោជ្ឈង្គមាន ១១ គឺ ពិចារណាឃើញនូវភ័យក្នុងអបាយ ១ ឃើញនូវអានិសង្ស (នៃការព្យាយាម) ១ ពិចារណាឃើញនូវផ្លូវដែលគួរទៅ ១ កោតក្រែងចំពោះបិណ្ឌបាត ១ ពិចារណាឃើញនូវអរិយទ្រព្យទាំង ៧ ជាទ្រព្យមរតកធំ ១ – នូវព្រះសាស្តាជាធំ ១ – នូវជាតិជាធំ ១ – នូវសព្រហ្មចារីបុគ្គលជាធំ ១ – វៀរចាកបុគ្គលខ្ជិលច្រអូស ១ – គប់រកបុគ្គលមានព្យាយាម ១ – បង្អោនចិត្តទៅដើម្បីបណ្តុះនូវវិរិយសម្ពោជ្ឈង្គគ្រប់ឥរិយាបថ ១ ។

 កាលបើបីតិសម្ពោជ្ឈង្គមាននៅក្នុងសន្តាន ក៏ដឹងច្បាស់ថាបីតិ-សម្ពោជ្ឈង្គមាននៅក្នុងសន្តានអាត្មាអញ កាលបើបីតិសម្ពោជ្ឈង្គមិនមាននៅក្នុងសន្តានទេ ក៏ដឹងច្បាស់ថា បីតិសម្ពោជ្ឈង្គមិនមាននៅក្នុងសន្តានអាត្មាអញទេ ដឹងច្បាស់នូវហេតុ(១)ដែលនាំឲ្យកើតបីតិសម្ពោជ្ឈង្គ ដឹងច្បាស់នូវហេតុដែលនាំឲ្យបីតិ-សម្ពោជ្ឈង្គដែលកើតហើយ បានពេញលេញដោយភាវនា ។

កាលបើបស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គមាននៅក្នុងសន្តាន ក៏ដឹងច្បាស់ថា បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គមាននៅក្នុងសន្តានអាត្មាអញ កាលបើបស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គមិនមាននៅក្នុងសន្តានទេ ក៏ដឹងច្បាស់ថា បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គមិនមាននៅក្នុងសន្តានអាត្មាអញទេ ដឹងច្បាស់នូវហេតុ(២)ដែលនាំឲ្យកើតបស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គ ដឹង

---

១ —. ធម៌ជាហេតុនាំឲ្យកើតបីតិសម្ពោជ្ឈង្គ ១១ គឺ រឭកដល់ព្រះពុទ្ធ ១ — ព្រះធម៌ ១ ព្រះសង្ឃ ១ — សីល ១ — បរិច្ចាគ ១ — ធម៌នាំឲ្យកើតជាទេវតា ១ — ព្រះនិព្វាន ១ វៀរចាកបុគ្គលមិនស្អាតចិត្ត ១ សេពគប់បុគ្គលស្អាតចិត្ត ១ ពិចារណាតាមបសាទនិយសូត្រ ១ បង្អោនចិត្តទៅដើម្បីបណ្តុះបីតិសម្ពោជ្ឈង្គគ្រប់ឥរិយាបថ ១ ។ ២— ធម៌ជាហេតុនាំឲ្យកើតបស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គ ៧ គឺ ត្រូវការភោជនដ៏ថ្លា ១ ត្រូវការរដូវសប្បាយ ១ ត្រូវការឥរិយាបថសប្បាយ ១ ប្រកបព្យាយាមឲ្យពាក់កណ្តាល ១ វៀរចាកបុគ្គលមានកាយរវើរវាយ ១ សេពគប់បុគ្គលមានកាយស្ងប់រម្ងាប់ ១ បង្អោនចិត្តទៅដើម្បីបណ្តុះបស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គគ្រប់ឥរិយាបថ ១ ។

ច្បាស់នូវហេតុដែលនាំឲ្យបស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គ ដែលកើតហើយ បានពេញលេញដោយភាវនា ។

កាលបើសមាធិសម្ពោជ្ឈង្គមាននៅក្នុងសន្តាន ក៏ដឹងច្បាស់ថា សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គមាននៅក្នុងសន្តានអាត្មាអញ កាលបើសមាធិសម្ពោជ្ឈង្គមិនមាននៅក្នុងសន្តានទេ ក៏ដឹងច្បាស់ថាសមាធិសម្ពោជ្ឈង្គមិនមាននៅក្នុងសន្តានអាត្មាអញទេ ដឹងច្បាស់នូវហេតុ(១)ដែលនាំឲ្យកើតសមាធិសម្ពោជ្ឈង្គ ដឹងច្បាស់នូវហេតុដែលនាំឲ្យសមាធិសម្ពោជ្ឈង្គដែលកើតហើយ បានពេញលេញដោយភាវនា ។

កាលបើឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គមាននៅក្នុងសន្តាន ក៏ដឹងច្បាស់ថា ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គមាននៅក្នុងសន្តានអាត្មាអញ កាលបើឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គមិនមាននៅក្នុងសន្តានទេ ក៏ដឹង

---

១ — ធម៌ជាហេតុនាំឲ្យកើតសមាធិសម្ពោជ្ឈង្គមាន ១១ គឺ ធ្វើវត្ថុខាងក្នុងនិងខាងក្រៅឲ្យស្អាត ១ ប្រមូលផ្សំឥន្ទ្រិយទាំង ៥ ឲ្យស្មើគ្នា ១ ឈ្លាសវៃក្នុងកសិណនិមិត្ត ១ ផ្គងចិត្តឡើងតាមសម័យ ១ សង្កត់សង្កិនចិត្តតាមសម័យ ១ ធ្វើចិត្តឲ្យរីករាយដោយសង្វេគវត្ថុ ៨ ប្រការតាមសម័យ ១ ធ្វើចិត្តឲ្យស្ងប់ស្ងៀមនូវអារម្មណ៍ឬឲ្យព្រងើយកន្តើយក្នុងអារម្មណ៍ ១ វៀរចាកបុគ្គលដែលមានចិត្តមិនខ្ជាប់ខ្ជួន ១ គប់រកបុគ្គលដែលមានចិត្តខ្ជាប់ខ្ជួន ១ ពិចារណានូវឈានវិមោក្ខ ១ បង្អោនចិត្តទៅដើម្បីឲ្យកើតសមាធិសម្ពោជ្ឈង្គនុ៎ះជាដរាប ១ ។

ច្បាស់ថា ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គមិនមាននៅក្នុងសន្តានអាត្មាអញទេ ដឹងច្បាស់នូវហេតុ(១)ដែលនាំឲ្យកើតឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គ ដឹងច្បាស់នូវហេតុដែលនាំឲ្យឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គដែលកើតហើយបានពេញលេញដោយភាវនា ។

ការកំណត់ពិចារណាដឹងច្បាស់នូវពោជ្ឈង្គទាំង ៧ ដូច្នេះ ក៏ហៅថាធម្មានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន ។

ធម៌សំដៅយកអរិយសច្ចនោះ អរិយសច្ចមាន៤ យ៉ាងគឺៈ ទុក្ខអរិយសច្ច សេចក្តីទុក្ខជាធម្មជាតពិតរបស់ព្រះអរិយបុគ្គល១ ទុក្ខសមុទយអរិយសច្ច តណ្ហាជាហេតុឲ្យកើតទុក្ខជាធម៌ពិតរបស់ព្រះអរិយបុគ្គល១ ទុក្ខនិរោធអរិយសច្ច សេចក្តីរលត់នៃទុក្ខជាធម៌ពិតរបស់ព្រះអរិយបុគ្គល ១ ទុក្ខនិរោធគាមិនីបដិបទា-អរិយសច្ច សេចក្តីប្រតិបត្តិញ៉ាំងសត្វឲ្យដល់នូវសេចក្តីរលត់នៃទុក្ខជាធម្មជាតិពិត របស់ព្រះអរិយបុគ្គល ១ ។

---

១ ធម៌ជាហេតុនាំឲ្យកើតឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គមាន ៥ គឺ ធ្វើចិត្តឲ្យតាំងនៅជាកណ្តាលចំពោះសត្វ ១ ធ្វើចិត្តឲ្យតាំងនៅជាកណ្តាលចំពោះសង្ខារ ១ វៀរចាកបុគ្គលដែលមានការចំណុះរក្សាគប់រកនូវសត្វនិងសង្ខារ ១ គប់រកបុគ្គលដែលមានចិត្តជាកណ្តាលចំពោះសត្វនិងសង្ខារ ១ ឱនចិត្តទៅដើម្បីឲ្យកើតឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គគ្រប់តាមកាល ១ ។

បណ្ណាល័យ ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត BUDDHIST INSTITUTE LIBRARY

សេចក្តីថា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ដឹងច្បាស់តាមពិតថា នេះជាទុក្ខ ដឹងច្បាស់តាមពិតថានេះជាហេតុនាំឲ្យកើតទុក្ខ ដឹងច្បាស់តាមពិតថានេះជាសេចក្តីរលត់ទុក្ខ ដឹងច្បាស់តាមពិតថានេះជាសេចក្តីប្រតិបត្តិ ញុំាងសត្វឲ្យដល់នូវសេចក្តីរលត់ទុក្ខ ។

ទុក្ខអរិយសច្ច

ទុក្ខអរិយសច្ច ព្រះដ៏មានព្រះភាគទ្រង់សំដែង ដោយសេចក្តីទុក្ខច្រើនប្រការដូចតទៅនេះ ជាតិ សេចក្តីកើតជាទុក្ខ១ ជរា សេចក្តីចាស់គ្រាំគ្រាជាទុក្ខ ១ មរណៈ សេចក្តីស្លាប់ជាទុក្ខ ១ សោកៈ សេចក្តីក្តៅក្រហាយចិត្ត របស់សត្វដែលមានសេចក្តីវិនាសញាតិជាដើមមកពាល់ត្រូវជាទុក្ខ ១ បរិទេវៈ សេចក្តីខ្សឹកខ្សួលយំស្រែកជាទុក្ខ ១ ទុក្ខៈ សេចក្តីលំបាកកាយជាទុក្ខ ១ ទោមនស្សៈ សេចក្តីលំបាកចិត្តជាទុក្ខ ១ ឧបាយាសៈ សេចក្តីចង្អៀតចង្អល់ចិត្តខ្លាំងជាទុក្ខ ១ អប្បិយេហិសម្បយោគៈ ការជួបប្រសព្វដោយសត្វនឹងសង្ខារមិនជាទីស្រឡាញ់ជាទុក្ខ១ បិយេហិវិប្បយោគៈ ព្រាត់ប្រាស់ចាកសត្វនឹងសង្ខារជាទី

 ស្រឡាញ់ជាទុក្ខ ១ យម្បិច្ឆំ ន លភតិ ប្រាថ្នារបស់ឯណាមិន
បានរបស់នោះ ជាទុក្ខ ១ បើនិយាយដោយសង្ខេបឡើងទៅវិញ
ឧបាទានក្ខន្ធទាំង ៥ ក៏ជាទុក្ខ ។

ទុក្ខសមុទយអរិយសច្ច

ទុក្ខសមុទយអរិយសច្ចនោះ ព្រះដ៏មានព្រះភាគទ្រង់សំដែងដោយតណ្ហា ៣ ប្រការ និងតណ្ហា ១២ ប្រការ ឯតណ្ហា ៣ ប្រការនោះ គឺ កាមតណ្ហា សេចក្តីប្រាថ្នាក្នុងកាម បានខាងរាគៈ គឺសេចក្តីត្រេកអរប្រកបដោយកាមគុណទាំងប្រាំ ១ ភវតណ្ហា សេចក្តីប្រាថ្នាក្នុងភព បានខាងរាគៈ គឺ សេចក្តីត្រេកអរក្នុងរូបភពនិងអរូបភព. ជារាគៈ កើតឡើងដោយអំណាចនៃសេចក្តីប្រាថ្នានូវភព ជារាគៈ ប្រកបដោយសស្សតទិដ្ឋិ ១ ទៀតភវតណ្ហានេះ បានខាងសេចក្តីអាល័យក្នុងឈាន ១ វិភវតណ្ហា សេចក្តីប្រាថ្នាក្នុងភពសូន្យ បានខាងរាគៈ ប្រកបដោយឧច្ឆេទទិដ្ឋិ ១ ។

ឯតណ្ហា ១២ ប្រការនោះគឺ ចក្ខុតណ្ហា សេចក្តីស្រឡាញ់ សេចក្តីចូលចិត្តពីសាច់ពោះភ្នែក រាប់អានថាជារបស់ខ្លួន សំ.

គាល់ជាដូចជាបង្អួចកែវមណី ដែលគេបើកក្នុងវិមានមាស ១ សោតតណ្ហា សេចក្ដីស្រឡាញ់ សេចក្ដីធ្លាញ់ពីសាបំពោះ ត្រចៀក រាប់អានថាជារបស់ខ្លួន សំគាល់ថាដូចជាបំពង់ប្រាក់ នឹងខ្សែសង្វារ ១ ឃានតណ្ហា សេចក្ដីស្រឡាញ់ សេចក្ដី ធ្លាញ់ពីសាបំពោះច្រមុះ រាប់អានថាជារបស់ខ្លួន សំគាល់ថាដូច ជាខ្សែឬហារីតាលដែលគេវេញហើយដាក់ទុក ១ ជិវ្ហាតណ្ហា សេចក្ដីស្រឡាញ់ សេចក្ដីធ្លាញ់ពីសាបំពោះអណ្ដាត រាប់អានថា ជារបស់ខ្លួន សំគាល់ថាដូចជាផ្ទៃនសំពត់កម្ពលក្រហម ១ កាយតណ្ហា សេចក្ដីស្រឡាញ់ សេចក្ដីធ្លាញ់ពីសាបំពោះកាយ រាប់អានថាជារបស់ខ្លួន សំគាល់ថាដូចជាសសរឈើខ្លឹម និង សសរខ្លោងទ្វារជាវិការនៃមាស ១ មនោតណ្ហា សេចក្ដីស្រឡាញ់ សេចក្ដីធ្លាញ់ពីសាបំពោះចិត្ត រាប់អានថាជារបស់ខ្លួន សំគាល់ ចិត្តខ្លួនថាវិសេសវិសាលជាងចិត្តអ្នកដទៃ ១ រូបតណ្ហា សេចក្ដី ស្រឡាញ់ សេចក្ដីធ្លាញ់ពីសាបំពោះរូបារម្មណ៍ សំគាល់ថា ដូចជាផ្កាកណ្ណិការមាសជាដើម ១ សទ្ទតណ្ហា សេចក្ដីស្រឡាញ់ សេចក្ដីធ្លាញ់ពីសាបំពោះសទ្ទារម្មណ៍ សំគាល់ថាដូចជាសំឡេង

សព្ទការិក សំឡេងសព្ទតារ៉ៅ សំឡេងស្រៃទ្រៀកែវមណី ដែលគេផ្លុំផ្លាក់ថ្មផាដើម ១ គន្ធតណ្ហា សេចក្តីស្រឡាញ់ សេចក្តីឆ្ងាញ់ពិសាបំពោះគន្ធារម្មណ៍ សំគាល់គន្ធារម្មណ៍ដែលខ្លួនបានហើយថាគេមិនមានគន្ធារម្មណ៍ដូចយើងឡើយ ១ រសតណ្ហា សេចក្តីស្រឡាញ់ សេចក្តីឆ្ងាញ់ពិសាបំពោះរសារម្មណ៍ សំគាល់រសារម្មណ៍ដែលខ្លួនបានហើយ ថាគេមិនមានរសារម្មណ៍ដូចយើងឡើយ ១ ផោដ្ឋព្វតណ្ហា សេចក្តីស្រឡាញ់ សេចក្តីឆ្ងាញ់ពិសាបំពោះផោដ្ឋព្វារម្មណ៍ សំគាល់ផោដ្ឋព្វារម្មណ៍ដែលខ្លួនបានហើយ ថាគេមិនមានផោដ្ឋព្វារម្មណ៍ដូចយើងឡើយ ១ ធម្មតណ្ហា សេចក្តីស្រឡាញ់ សេចក្តីឆ្ងាញ់ពិសាបំពោះធម្មារម្មណ៍ សំគាល់ធម្មារម្មណ៍ដែលខ្លួនបានហើយថាគេមិនមានធម្មារម្មណ៍ដូចយើងឡើយ ១ ។ តណ្ហា ១២ ប្រការខាងចុងនេះយកទៅគុណនឹងតណ្ហា ៣ ប្រការខាងដើមត្រូវជាតណ្ហា ៣៦ គាត់ជាអតីត ៣៦ អនាគត ៣៦ បច្ចុប្បន្ន ៣៦ ត្រូវជាតណ្ហា ១០៨ ហោង ។

ទុក្ខនិរោធអរិយសច្ច

សេចក្តីវិនាសទៅ សេចក្តីរលត់ទៅនៃតណ្ហានោះ ការលះបង់ ការលះចោលនូវតណ្ហានោះ សេចក្តីរួចចាកតណ្ហានោះ សេចក្តីមិនអាល័យក្នុងតណ្ហានោះ ហៅថាទុក្ខនិរោធអរិយសច្ច ។

ទុក្ខនិរោធគាមិនីបដិបទាអរិយសច្ច

សេចក្តីប្រតិបត្តិដំណើរទៅកាន់ ព្រះនិព្វានជាគ្រឿងរលត់នៃទុក្ខ ជាអរិយសច្ច បានខាងមគ្គដ៏ប្រសើរប្រកបដោយអង្គ ៨ គឺសម្មាទិដ្ឋិ សេចក្តីយល់ត្រូវ ១ សម្មាសង្កប្ប សេចក្តីត្រិះរិះត្រូវ ១ សម្មាវាចា និយាយត្រូវ ១ សម្មាកម្មន្ត ការងារត្រូវ ១ សម្មាអាជីវ ការចិញ្ចឹមជីវិតត្រូវ ១ សម្មាវាយាម ព្យាយាមត្រូវ ១ សម្មាសតិ សេចក្តីរឭកត្រូវ ១ សម្មាសមាធិ ការដំកល់ចិត្តត្រូវ ១ ត្រូវជា ៨ ។ ការកំណត់ពិចារណាដឹងច្បាស់នូវអរិយសច្ចទាំង ៤ ដូច្នេះ ក៏ហៅថា ធម្មានុបស្សនាសតិបដ្ឋាន ។

ចប់សតិបដ្ឋាន ៤

សម្មប្បធាន

សម្មប្បធាន ប្រែថា ធម្មជាតជាគ្រឿងដំកល់ទុកដោយប្រពៃ បានខាងសេចក្តីព្យាយាមត្រូវ ឬល្អ មាន ៤ យ៉ាងគឺ

៣០ ព្យាយាមដើម្បីលះបង់នូវអកុសលធម៌ដ៏លាមកដែលកើតឡើងហើយ ១ ព្យាយាមដើម្បីបិទបាំងអកុសលធម៌ដ៏លាមកដែលមិនទាន់កើតឡើង កុំឲ្យកើតឡើងបាន ១ ព្យាយាមដើម្បីបណ្ដុះបណ្ដាលកុសលធម៌ដែលមិនទាន់កើតឡើង ឲ្យកើតឡើង ១ ព្យាយាមដើម្បីចំរើនកុសលធម៌ ដែលកើតស្រាប់ហើយ ឲ្យរឹងរឹតតែច្រើនឡើង ១ ។

ចប់សម្មប្បធាន ។

ឥទ្ធិបាទ

ឥទ្ធិបាទ ប្រែថា ចំណែកគឺឫទ្ធិ ឬថាទីតាំងនៃឫទ្ធិ ឧបាយជាគ្រឿងដល់នូវឫទ្ធិ ឥទ្ធិបាទនេះមាន ៤ យ៉ាង គឺ ឆន្ទិទ្ធិបាទ ១ វិរិយិទ្ធិបាទ ១ ចិត្តិទ្ធិបាទ ១ វីមំសិទ្ធិបាទ ១ ។

ឆន្ទិទ្ធិបាទ ប្រែថា ឥទ្ធិបាទគឺឆន្ទៈ ឬថាឆន្ទៈ ជាឥទ្ធិបាទ ឆន្ទៈ សេចក្ដីស្រឡាញ់ពេញចិត្ត គាប់ចិត្តក្នុងកុសលធម៌ ។

វិរិយិទ្ធិបាទ ប្រែថា ឥទ្ធិបាទគឺវិរិយៈ ឬថា វិរិយៈ ជាឥទ្ធិបាទ វិរិយៈ គឺសេចក្ដីព្យាយាម ឧហាតស់ង្វាតមិនខ្ជិលច្រអូសក្នុងកុសលធម៌ ។

ចិត្តិទ្ធិបាទ ប្រែថា ឥទ្ធិបាទគឺចិត្ត ឬថា ចិត្តជាឥទ្ធិបាទ

ចិត្តៈ គឺសេចក្ដីគិត ស្វែងរកអារម្មណ៍ គំនិតរិះរបៀបទៅរក ផ្លូវល្អ ផ្លូវត្រាស់ដឹងមគ្គផល ។

វីមំសិទ្ធិបាទ ប្រែថា ឥទ្ធិបាទគឺ វីមំសា ឬថា វីមំសា ជាឥទ្ធិបាទ វីមំសា គឺបញ្ញា សេចក្ដីដឹងច្បាស់ ។

១ទៀត ឆន្ទៈ វិរិយៈ និងវីមំសានេះជាចេតសិក ឆន្ទៈនិងវិរិយៈ នៅក្នុងពួកអញ្ញសមានចេតសិកទាំង ១៣ ជាចេតសិកទៅខាងបាបក៏បាន ខាងបុណ្យក៏បាន ឆន្ទៈ សេចក្ដីស្រឡាញ់ ពេញចិត្ត គាប់ចិត្ត ចំពោះបាបក៏មាន ចំពោះបុណ្យក៏មាន វិរិយៈ សេចក្ដីព្យាយាមចំពោះបាបក៏មាន ចំពោះបុណ្យក៏មាន តែក្នុងទីនេះសំដៅយកបុណ្យតែម្យ៉ាង ចំណែកវីមំសាគឺបញ្ញានៅក្នុងពួកសោភណចេតសិកទាំង ២៥ ជាចំណែកខាងបុណ្យតែម្យ៉ាង បើនិយាយពីខន្ធ ចេតសិកទាំង ៣ នេះរាប់ចូលក្នុងសង្ខារក្ខន្ធ ចំណែកចិត្តក៏ជាបាបក៏មាន បុណ្យក៏មាន តែក្នុងទីនេះសំដៅយកចិត្តបុណ្យ ចិត្តដែលបាញ់ទៅរកផ្លូវត្រាស់ដឹងមគ្គផលនិព្វាន បើនិយាយពីខន្ធវិញ ចិត្តនេះជាវិញ្ញាណក្ខន្ធ ។

 ធម៌ទាំង ៤ យ៉ាងនេះ បើបុគ្គលឯណាបានចំរើនដោយប្រពៃហើយ បុគ្គលនោះនឹងបានសម្រេចឫទ្ធិ សម្រេចគុណធម៌ខ្ពង់ខ្ពស់តាំងអំពីបឋមជ្ឈានឡើងទៅ បណ្ដាធម៌ទាំង ៤ នេះ សូម្បីតែ ១ ក៏អាចឲ្យសម្រេច លោកុត្តរធម៌បាន ។

តាមន័យដែលមានមកក្នុងគម្ពីរសម្មោហវិនោទនី លោកនិយាយអំពីភិក្ខុ ៤ អង្គរៀនកម្មដ្ឋានបានសម្រេចដូចគ្នា ភិក្ខុ ១ អង្គអាស្រ័យ ឆន្ទៈ ជាទីពឹងផ្អែក គិតថាអាត្មាអញនឹងញុំាងលោកុត្តរធម៌ឲ្យកើតដោយកុសលធម្មច្ឆន្ទៈ គឺសេចក្ដីពេញចិត្តបំពេះកុសលធម៌. ហើយក៏ធ្វើឆន្ទៈ ឲ្យជាធំ ឲ្យជាធុរៈ ឲ្យជាប្រធាន ក៏បានសម្រេចលោកុត្តរធម៌ ។ ភិក្ខុ ១ អង្គទៀត អាស្រ័យវីរិយៈ ។ ភិក្ខុ ១ អង្គទៀត អាស្រ័យចិត្ត ។ ភិក្ខុ ១ អង្គទៀត អាស្រ័យបញ្ញាជាទីពឹងផ្អែក គិតថាអាត្មាអញនឹងញុំាងលោកុត្តរធម៌ឲ្យកើតដោយបញ្ញា. ហើយក៏ធ្វើបញ្ញាឲ្យជាធំ ឲ្យជាធុរៈ ឲ្យជាប្រធាន ក៏បានសម្រេចលោកុត្តរធម៌ ។

សេចក្ដីនេះប្រៀបដូចអមច្ចបុត្រ ៤ នាក់ ត្រូវការបង់បានយសសក្ដិខ្ពង់ខ្ពស់រៀងខ្លួន ក៏ចូលទៅបម្រើឧបដ្ឋាកផល់ព្រះ-

មហាក្សត្រ អមច្ចបុត្រទី ១ អាស្រ័យឧបដ្ឋានៈការបំរើ ទំយកចិត្តទុកដាក់គាល់បំរើមិនប្រហែសធ្វេស មិនឲ្យព្រះមហាក្សត្រតូចព្រះទ័យ ត្រាតែព្រះមហាក្សត្រពេញព្រះទ័យរីករាយ ប្រោសប្រាណព្រះរាជទានយសសក្តិតាំងជាមន្ត្រីធំ ។ អមច្ចបុត្រទី ២ អាស្រ័យសូរភាវៈ សេចក្តីក្លាហាន ទំយកចិត្តទុកដាក់ផ្គាប់ព្រះមហាក្សត្រដោយសេចក្តីក្លាហានមិនខ្លាចស្លាប់ កាលបើមានវិបរិតបះបោមានចោរជាសត្រូវ កទីពនៅទីវៃត្រណាស្រុកណាក្នុងដែនអាណាចក្រព្រះមហាក្សត្រ ក៏ទំយកចិត្តទុកដាក់ចេញទៅបង្ក្រាបសត្រូវត្រាតែបាក់បបខ្ចបខ្ចាបអំណាចតេជៈ ស្ងប់ស្ងាត់បាត់បលាចល ព្រះមហាក្សត្រទ្រង់ពេញព្រះទ័យទ្រង់ព្រះរាជទានយសសក្តិទ្រង់តាំងជាមន្ត្រីធំឡើង ។ អមច្ចបុត្រទី ៣ អាស្រ័យជាតំព្រោះខ្លួនជាអ្នកមានជាតិត្រកូលពូជអំបូរអ្នកស្ដុកស្ដម្ភ ក៏ចូលទៅផ្គាប់ព្រះមហាក្សត្រទំងុំសខាត់គំនិតមារយាទឲ្យត្រឹមត្រូវ ព្រះមហាក្សត្រទ្រង់យល់ថាបុរសនេះមានពូជត្រកូលល្អមារយាទត្រឹមត្រូវ ទ្រង់ព្រះរាជទានយសសក្តិតាំងជាមន្ត្រីធំឡើង ។ អមច្ចបុត្រទី ៤ អាស្រ័យមន្តគឺការចេះដឹងសិល្ប-

សាស្ត្រគ្រប់មុខ ក៏ចូលទៅគាល់ព្រះរាជាយកមន្តនោះជាទីពឹងផ្អែក ព្រះរាជាទ្រង់ជ្រាបថាបុរសនេះមានចំណេះវិជ្ជាច្រើន ទ្រង់ប្រោសព្រះរាជទានយសសក្តិតាំងជាមន្ត្រីធំឡើង ។ សេចក្តីនេះប្រៀបដូចភិក្ខុ ៤ អង្គខាងដើម ភិក្ខុទី ១ បានសម្រេចលោកុត្តរធម៌ ដោយឆន្ទិទ្ធិបាទ ព្រោះធ្វើឆន្ទៈឲ្យជាធំ ឲ្យជាធុរៈ ឲ្យជាប្រធាន ដូចអមច្ចបុត្រទី ១ បានសម្រេចយសសក្តិដោយឧបដ្ឋានៈការគាល់បំរើព្រះរាជា ។ ភិក្ខុទី ២ បានសម្រេចលោកុត្តរធម៌ ដោយវិរិយិទ្ធិបាទ ព្រោះធ្វើវិរិយៈឲ្យជាធំ ឲ្យជាធុរៈ ឲ្យជាប្រធាន ដូចជាអមច្ចបុត្រទី ២ បានសម្រេចយសសក្តិ ដោយសូរភាវៈ សេចក្តីក្លាហានអាចបង្ក្រាបសត្រូវបាន ។ ភិក្ខុទី ៣ បានសម្រេចលោកុត្តរធម៌ ដោយចិត្តិទ្ធិបាទ ព្រោះធ្វើចិត្តឲ្យជាធំ ឲ្យជាធុរៈ ឲ្យជាប្រធាន ដូចអមច្ចបុត្រទី ៣ បានសម្រេចយសសក្តិ ដោយជាតិត្រកូលខ្ពង់ខ្ពស់គំនិតមារយាទថ្លៃថ្លា ។ ភិក្ខុទី ៤ បានសម្រេចលោកុត្តរធម៌ ដោយវិមំសិទ្ធិបាទ ព្រោះធ្វើបញ្ញាឲ្យជាធំ ឲ្យជាធុរៈ ឲ្យជាប្រធាន ដូចអមច្ចបុត្រទី ៤ បានសម្រេចយសសក្តិ ដោយមន្តគឺការចេះដឹងសិល្បសាស្ត្រគ្រប់មុខ ។

១ ទៀតឥទ្ធិបាទទាំង ៤ បើបុគ្គលឯណាបានចំរើនដោយប្រពៃហើយ បុគ្គលនោះវេលាដែលបានសម្រេចមហគ្គតធម៌ក្តី លោកុត្តរធម៌ក្តី នឹងមានឫទ្ធិអស្ចារ្យវិសេសផ្សេង ៗ មានហោះទៅឰដ៏អាកាសបានជាដើមដូចភិក្ខុ ៣០ អង្គ ។

មានរឿងថា គ្រាកាលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធគង់ព្រះជន្មនៅឡើយ ព្រះអង្គគង់ក្នុងវត្តព្រះជេតពន ។ ថ្ងៃ ១ មានភិក្ខុ ៣០ អង្គចូលទៅគាល់ព្រះសាស្តា ។ ព្រះអានន្ទត្ថេរនិមន្តមកក្នុងវេលាធ្វើវត្តព្រះសាស្តា បានឃើញភិក្ខុទាំង ៣០ អង្គកំពុងគាល់ ក៏មិនហ៊ានចូល ទើបទ្រង់ឈរចាំឰដ៏ខ្លោងទ្វារ គិតថាចាំព្រះអង្គធ្វើបដិសណ្ឋារនឹងភិក្ខុទាំងនោះរួចស្រេចសិមចូលធ្វើវត្ត ។ ព្រះសាស្តាទ្រង់ធ្វើបដិសណ្ឋារនឹងភិក្ខុទាំងនោះទ្រង់សំដែងធម្មកថាជាទីរលឹកដល់ភិក្ខុទាំងនោះ ។ ភិក្ខុទាំងអស់នោះ លុះបានស្តាប់ធម្មកថាហើយ ក៏បានសម្រេចព្រះអរហត្តគ្រប់ព្រះអង្គ ក៏នាំគ្នាហោះទៅដោយអាកាសអស់ទៅ ។ ព្រះអានន្ទបង្អង់ចាំយូរពេក ក៏ចូលទៅគាល់ព្រះសាស្តាក្រាបទូលសួរថាភិក្ខុទាំង ៣០ អង្គនិមន្តទៅណាបាត់អស់ហើយ ។ ព្រះអង្គមានព្រះបន្ទូល

 ថាគេទៅវិញអស់ហើយ ។ បុះគេទៅតាមផ្លូវណាក៏ព្រះអង្គមិនឃើញ ។ គេទៅតាមអាកាស ។ ភិក្ខុទាំងនោះសុទ្ធតែជាព្រះទីណាស្រែពឬអ្វី ។ អើអានន្ទ ភិក្ខុទាំងនោះបានស្តាប់ធម៌ក្នុងសំណាក់តថាគត បានសម្រេចព្រះអរហត្តអស់ហើយ ។ ជួបជួនក្នុង១ណៈនោះមានសត្វហង្ស ១ ហ្វូងហើរមកតាមអាកាស គេមើលឃើញច្រើនគ្នា ។ ព្រះអង្គមានព្រះបន្ទូលថាម្នាលអានន្ទ ឥទ្ធិបាទទាំង៤ បើបុគ្គលឯណាបានចំរើនដោយប្រពៃហើយ បុគ្គលនោះរមែងទៅតាមអាកាសបាន ដូចជាសត្វហង្សទាំងនោះឯង ។

១ទៀតឥទ្ធិបាទទាំង ៤ បើបុគ្គលឯណាបានចំរើនដោយល្អហើយ បុគ្គលនោះមានអាយុយឿនយូរស្ថិតនៅបានតាមកំណត់អាយុកប្បឬច្រើនជាងអាយុកប្បក៏មាន ។

មានសេចក្តីក្នុងមហាបរិនិព្វានសូត្រថា គ្រាកាលដែលព្រះអង្គជិតចូលបរិនិព្វាន ព្រះអង្គគង់ក្នុងបាវាលចេតិយ ព្រះអង្គមានព្រះបន្ទូលនឹងព្រះអានន្ទថា ម្នាលអានន្ទឥទ្ធិបាទទាំង៤ បើបុគ្គលឯណានិមួយបានចំរើនដោយប្រពៃហើយ បុគ្គលនោះ

បើមានប្រថ្នានឹងស្ថិតនៅ (រស់នៅ) ក៏គប្បីស្ថិតនៅបានគ្រប់កំណត់អាយុកប្ប ឬច្រើនជាងអាយុកប្បទៅទៀតក៏បាន ចំណែកអញតថាគត ក៏បានចំរើនឥទ្ធិបាទទាំង ៤ សព្វគ្រប់ហើយ បើតថាគតប្រាថ្នានឹងស្ថិតនៅ ក៏អាចនឹងស្ថិតនៅបានអស់កំណត់អាយុកប្ប ឬច្រើនជាងកំណត់អាយុកប្បទៅទៀតក៏បានដែរ ។ ព្រះអង្គមានព្រះបន្ទូលឱភាសបំភ្លឺព្រះអានន្ទដូច្នេះ ដើម្បីឲ្យព្រះអានន្ទក្រាបទូលអារាធនា សូមឲ្យព្រះអង្គគង់ស្ថិតនៅសិន កុំទាន់រាលប្ចូលបរិនិព្វាន តែព្រះអានន្ទមិនអាចនឹងអារាធនាបានឡើយ ព្រោះមានមារចូលមកគ្របដណ្តប់បំភាន់គំនិតព្រះអានន្ទមិនឲ្យនឹកនាត្រង់ការអារាធនាបាន ព្រះអង្គមានព្រះបន្ទូលឱភាស ២ ដង ៣ ដង ក៏ព្រះអានន្ទមិនអារាធនា បានជាព្រះអង្គទ្រង់ចូលបរិនិព្វានទៅ ។

សំដែងមកនេះឲ្យឃើញថាព្រះពុទ្ធអង្គទ្រង់សរសើរឥទ្ធិបាទទាំង ៤ ថាជាធម៌មានអានុភាពធំ ជួយឲ្យចំរើនអាយុ ។

ចប់ឥទ្ធិបាទ

---

១ — កំណត់អាយុរបស់មនុស្សដែលកើតគ្រប់គ្រាន់តាមកាលកាមសម័យលទ្ធចក្នុងសម័យព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់យើងនេះ រាយុកប្បកំណត់ ១០០ឆ្នាំ ។

ឥន្ទ្រិយ ប្រែថា ធម្មជាតជាធំ ឥន្ទ្រិយនេះមាន ៥ យ៉ាង គឺ សទ្ធិន្ទ្រិយៈ ឥន្ទ្រិយគឺសទ្ធា ១ វិរិយិន្ទ្រិយៈ ឥន្ទ្រិយគឺវិរិយៈ ១ សតិន្ទ្រិយៈ ឥន្ទ្រិយគឺសតិ ១ សមាធិន្ទ្រិយៈ ឥន្ទ្រិយគឺសមាធិ ១ បញ្ញិន្ទ្រិយៈ ឥន្ទ្រិយៈគឺបញ្ញា ១ ។

សទ្ធា សេចក្ដីជឿ មានជឿពោធិញ្ញាណរបស់ព្រះតថាគតជាដើមបានជាឈ្មោះថាឥន្ទ្រិយ ដោយអត្ថថាជាធំ ព្រោះគ្របសង្កត់នូវអស្សទ្ធិយ គឺសេចក្ដីមិនជឿបាន ។ វិរិយៈ សេចក្ដីខំប្រឹងប្រែង បានជាឈ្មោះថាឥន្ទ្រិយ ដោយអត្ថថាជាធំ ព្រោះគ្របសង្កត់នូវកោសជ្ជៈ គឺសេចក្ដីខ្ជិលច្រអូសបាន ។ សតិ សេចក្ដីរលឹក មានរលឹកពុទ្ធគុណជាដើម បានជាឈ្មោះថាឥន្ទ្រិយ ដោយអត្ថថាជាធំ ព្រោះគ្របសង្កត់នូវបមាទៈ គឺសេចក្ដីប្រហែលធ្វេស បណ្ដែតបណ្ដោយបាន ។ សមាធិ ការដំកល់ចិត្តមាំ បានជាឈ្មោះថាឥន្ទ្រិយ ដោយអត្ថថាជាធំ ព្រោះគ្របសង្កត់នូវវិក្ខេបៈ គឺសេចក្ដីរាយមាយនៃចិត្តបាន ។ បញ្ញា សេចក្ដីដឹងច្បាស់ បានជាឈ្មោះថាឥន្ទ្រិយ ដោយអត្ថថាជាធំ ព្រោះគ្របសង្កត់នូវសម្មោហៈ គឺសេចក្ដីវង្វេងទាំងបាន

១ ទៀត ព្រះអដ្ឋកថាចារ្យលោកចង់បទវគ្គហទុកក្នុងគម្ពីរ សម្មោហវិនោទនីអដ្ឋកថាវិភង្គថា អធិមោក្ខលក្ខណោ ឥន្ទដ្ឋំ ការេតីតិ សទ្ធិន្ទ្រិយំ ធម្មជាតឯណា ញុំាងសហជាតធម៌ឱ្យធ្វើនូវសេចក្ដីជាធំក្នុងការជឿជាលក្ខណា ព្រោះហេតុនោះ ធម្មជាតនោះឈ្មោះថា សទ្ធិន្ទ្រិយ ។ បគ្គហលក្ខណោ ឥន្ទដ្ឋំ ការេតីតិ វីរិយិន្ទ្រិយំ ធម្មជាតឯណា ញុំាងសហជាតធម៌ឱ្យធ្វើនូវសេចក្ដីជាធំក្នុងការផ្គងឡើងជាលក្ខណា ព្រោះហេតុនោះ ធម្មជាតនោះឈ្មោះថាវីរិយិន្ទ្រិយ ។ ឧបដ្ឋានលក្ខណោ ឥន្ទដ្ឋំ ការេតីតិ សតិន្ទ្រិយំ ធម្មជាតឯណា ញុំាងសហជាតធម៌ឱ្យធ្វើនូវសេចក្ដីជាធំ ក្នុងការប្រុងប្រយ័ត្នជាលក្ខណា ព្រោះហេតុនោះ ធម្មជាតនោះឈ្មោះថាសតិន្ទ្រិយ ។ អវិក្ខេបលក្ខណោ ឥន្ទដ្ឋំ ការេតីតិ សមាធិន្ទ្រិយំ ធម្មជាតឯណា ញុំាងសហ-ជាតធម៌ឱ្យធ្វើនូវសេចក្ដីជាធំ ក្នុងសេចក្ដីមិនរាយមាយនៃចិត្តជាលក្ខណា ព្រោះហេតុនោះ ធម្មជាតនោះឈ្មោះថា សមាធិន្ទ្រិយ ។ ទស្សនលក្ខណោ ឥន្ទដ្ឋំ ការេតីតិ បញ្ញិន្ទ្រិយំ ធម្មជាតឯណា ញុំាងសហជាតធម៌ឱ្យធ្វើនូវសេចក្ដីជាធំ ក្នុងការ

 ឃើញឬយល់ផាលក្ខណ ព្រោះហេតុនោះ ធម្មជាតិនោះ ឈ្មោះថាបញ្ចិន្ទ្រិយ ។

- ចប់ឥន្ទ្រិយ ។

ពលៈ

ពលៈ ប្រែថាកំឡាំង ឬថារឹងប៉ឹងមិនញាប់ញ័រដោយធម៌ជាសត្រូវ ឬជាទំនាស់ ពលៈនេះមាន ៥ យ៉ាងគឺ សទ្ធាពលៈ កំឡាំងគឺសទ្ធា ១ វិរិយពលៈ កំឡាំងគឺវិរិយៈ ១ សតិពលៈ កំឡាំងគឺសតិ ១ សមាធិពលៈ កំឡាំងគឺសមាធិ ១ បញ្ញាពលៈ កំឡាំងគឺបញ្ញា ១ ។

សទ្ធា សេចក្ដីជ្រះថ្លា ឬជឿ បានជាឈ្មោះថាពលៈ ដោយអត្ថថាមិនញាប់ញ័រ ព្រោះអស្សទ្ធិយៈ — សេចក្ដីមិនជឿមិនអាចគ្របសង្កត់បានឡើយ ។ វិរិយៈ សេចក្ដីព្យាយាមបានជាឈ្មោះថា ពលៈ ដោយអត្ថថាមិនញាប់ញ័រ ព្រោះកោសជ្ជៈ=សេចក្ដីខ្ជិលច្រអូសមិនអាចគ្របសង្កត់បានឡើយ ។ សតិ សេចក្ដីរលឹក បានជាឈ្មោះថាពលៈ ដោយអត្ថថាមិនញាប់ញ័រ ព្រោះបមាទៈ = សេចក្ដីប្រហែសធ្វេសមិនអាច

គ្របសង្កត់បានឡើយ ។ សមាធិ ការដំកល់ចិត្តមាំ បានជា
ឈ្មោះថា ពលៈ ដោយអត្ថថាមិនញាប់ញ័រ ព្រោះវិក្ខេបៈ= សេចក្ដីរាយមាយនៃចិត្ត មិនអាចគ្របសង្កត់បានឡើយ ។ បញ្ញា សេចក្ដីដឹងច្បាស់ បានជាឈ្មោះថា ពលៈ ដោយអត្ថថាមិនញាប់ញ័រ ព្រោះសម្មោហៈ - សេចក្ដីវង្វេងខ្លាំង មិនអាចគ្របសង្កត់បានឡើយ ។

វេលានេះខ្ញុំនឹងទាញយកពលសូត្រមកសំដែងឲ្យឃើញ សេចក្ដីច្បាស់ក្នុងពលៈទាំង ៥ នោះតាមពុទ្ធាធិប្បាយ ។

ពលសូត្រ

បញ្ចិមានិ ភិក្ខវេ ពលានិ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ កំឡាំងនេះមាន ៥ ប្រការ ។ កតមានិ បញ្ច កំឡាំង ៥ ប្រការនោះតើដូចម្ដេច ។ សទ្ធាពលំ វីរិយពលំ សតិពលំ សមាធិពលំ បញ្ញាពលំ កំឡាំងគឺសទ្ធា ១ កំឡាំងគឺវិរិយៈ ១ កំឡាំងគឺសតិ ១ កំឡាំងគឺសមាធិ ១ កំឡាំងគឺបញ្ញា ១ ។ កតមញ្ច ភិក្ខវេ សទ្ធាពលំ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ កំឡាំងគឺសទ្ធា

តើដូចម្តេច ។ ឥធ ភិក្ខវេ អរិយសាវកោ សទ្ធោ ហោតិ សទ្ទហតិ តថាគតស្ស ពោធឹ ឥតិបិ សោ ភគវា អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ វិជ្ជាចរណសម្បន្នោ សុគតោ លោកវិទូ អនុត្តរោ បុរិសទម្មសារថិ សត្ថា ទេវមនុស្សានំ ពុទ្ធោ ភគវាតិ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ព្រះអរិយសាវកក្នុងសាសនានេះ ជាអ្នកមានសទ្ធា ជឿនៅការត្រាស់ដឹងរបស់ព្រះតថាគតថា ព្រះដ៏មានព្រះភាគនោះ ព្រះអង្គឆ្ងាយចាកកិលេសហើយ ព្រះអង្គត្រាស់ដឹងនូវញេយ្យធម៌ដោយខ្លួនឯង ដោយត្រូវពិតឥតមានខុស ព្រះអង្គបរិបូណ៌ដោយវិជ្ជានឹងចរណៈ ព្រះអង្គពោលនូវពាក្យពិរោះ ព្រះអង្គជ្រាបច្បាស់នូវត្រៃលោក ព្រះអង្គប្រសើរដោយគុណមានសីលជាដើម ព្រះអង្គជានាយសារថីទូន្មាននូវបុរសដែលគួរទូន្មាន ព្រះអង្គជាគ្រូនៃទេវតានឹងមនុស្សទាំងឡាយ ព្រះអង្គត្រាស់ដឹងនូវសច្ចៈទាំង ៤ ហើយញ៉ាំងអ្នកដទៃឲ្យត្រាស់ដឹងផង ព្រះអង្គមានគុណធម៌ដែលអ្នកប្រាជ្ញគប្បីសេពដោយហេតុនេះមួយ ៗ ។ ឥទំ វុច្ចតិ ភិក្ខវេ សទ្ធាពលំ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ នេះហៅថាកំឡាំងគឺសទ្ធា ។ កតមញ្ច ភិក្ខវេ

វីរិយពលំ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ កំឡាំងគឺវីរិយៈតើដូចម្តេច ។ ឥធ ភិក្ខវេ អរិយសាវកោ អារទ្ធវីរិយោ វិហរតិ អកុសលានំ ធម្មានំ បហានាយ កុសលានំ ធម្មានំ ឧបសម្បទាយ ថាមវា ទឡ្ហបរក្កមោ អនិក្ខិត្តធុរោ កុសលេសុ ធម្មេសុ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ព្រះអរិយសាវក ក្នុងសាសនានេះ បានប្រារព្ធព្យាយាមហើយ ដើម្បីលះបង់នូវអកុសលធម៌ទាំងឡាយ ដើម្បីបំប៉ននូវកុសលធម៌ទាំងឡាយឲ្យជាត់ធំចំរុងចំរើនច្រើនឡើង ជាអ្នកមានកំឡាំង មានសេចក្តីសង្វាតមាំមួន មិនដាក់ធុរៈចោលក្នុងកុសលធម៌ទាំងឡាយ ។ ឥទំ វុច្ចតិ ភិក្ខវេ វីរិយពលំ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយនេះហៅថាកំឡាំងគឺវីរិយៈ ។ កតមញ្ច ភិក្ខវេ សតិពលំ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ កំឡាំងគឺសតិតើដូចម្តេច ។ ឥធ ភិក្ខវេ អរិយសាវកោ សតិមា ហោតិ បរមេន សតិនេបក្កេន សមន្នាគតោ ចិរកតម្បិ ចិរភាសិតម្បិ សរិតា អនុស្សរិតា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ព្រះអរិយសាវក ក្នុងសាសនានេះ មានស្មារតី ប្រកបដោយស្មារតី និងបញ្ញាដ៏ឧត្តម នឹករលឹកនូវអំពើដែលគេធ្វើមកយូរហើយក៏បាន ឬពាក្យសំដីដែល

 គេនិយាយមកជាយូរហើយក៏បាន ។ ឥទំ វុច្ចតិ ភិក្ខវេ សតិ-
ពលំ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ នេះហៅថាកំឡាំងគឺសតិ ។ កត-
មញ្ច ភិក្ខវេ សមាធិពលំ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ កំឡាំងគឺ
សមាធិតើដូចម្តេច ។ ឥធ ភិក្ខវេ អរិយសាវកោ វិវិច្ចេវ កាមេហិ
វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហិ សវិតក្កំ សវិចារំ វិវេកជម្បីតិសុខំ
បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ព្រះអ-
រិយសាវកក្នុងសាសនានេះ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ស្ងាត់
ចាកអកុសលធម៌ទាំងឡាយគឺនិវរណទាំង ៥ បានដល់នូវបឋ
មជ្ឈាន ប្រកបដោយវិតក្ក ប្រកបដោយវិចារ មានបីតិនឹងសុខ
កើតអំពីសេចក្តីស្ងាត់នោះ ១ ។ វិតក្កវិចារានំ វូបសមា អជ្ឈត្តំ
សម្បសាទនំ ចេតសោឯកោទិភាវំ អវិតក្កំ អវិចារំ សមាធិ-
ជម្បីតិសុខំ ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ ។ បានរម្ងាប់
វិតក្កវិចារអស់ហើយ បានដល់នូវទុតិយជ្ឈាន ជាធម្មជាតកើត
មានក្នុងសន្តានខ្លួន ប្រកបដោយសេចក្តីជ្រះថ្លាគឺសទ្ធា មាន
សភាពជាចិត្តខ្ពស់ឯក មិនមានវិតក្ក មិនមានវិចារ មានតែបីតិ
និងសុខកើតអំពីសមាធិគឺបឋមជ្ឈាន ១ ។ បីតិយា ច វិរាគា

ឧបេក្ខកោ ច វិហរតិ សតោ ច សម្បជានោ សុខញ្ច កាយេន បដិសំវេទេតិ យន្តំ អរិយា អាចិក្ខន្តិ ឧបេក្ខកោ សតិមា សុខវិហារីតិ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ នឿយណាយចាកបីតិផង ប្រកបដោយឧបេក្ខាផង មានស្មារតី ដឹងខ្លួនដោយល្អផង បានសោយនូវសុខដោយនាមកាយផង ព្រះអរិយទាំងឡាយតែងសរសើរនូវបុគ្គលដែលបានតតិយជ្ឈាននោះថា បុគ្គលដែលបានតតិយជ្ឈាន រមែងប្រកបដោយឧបេក្ខា មានស្មារតីល្អ មានធម៌ជាគ្រឿងនៅជាសុខ ដូច្នេះ ព្រោះហេតុនៃតតិយជ្ឈានឯណា ក៏បានដល់នូវតតិយជ្ឈាននោះ ១ ។ សុខស្ស ច បហានា ទុក្ខស្ស ច បហានា. បុព្វេវ សោមនស្សទោមនស្សានំ អត្ថង្គមា អទុក្ខមសុខំ ឧបេក្ខាសតិបារិសុទ្ធិំ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ បានលះបង់នូវសុខនិងទុក្ខអស់ហើយ មានសោមនស្សនិងទោមនស្សអស់ហើយ ក្នុងកាលមុន បានដល់នូវចតុត្ថជ្ឈាន មិនមានទុក្ខមិនមានសុខ (ឧបេក្ខា) មានសតិដ៏បរិសុទ្ធិដោយឧបេក្ខា ១ ។ ឥទំ វុច្ចតិ ភិក្ខវេ សមាធិពលំ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយនេះហៅថា កំឡាំងគឺសមាធិ ។

៤៦ កតមញ្ច ភិក្ខវេ បញ្ញាពលំ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ កំឡាំងគឺបញ្ញា តើដូចម្តេច ។ ឥធ ភិក្ខវេ អរិយសាវកោ បញ្ញវា ហោតិ ឧទយត្ថ-គាមិនិយា បញ្ញាយ សមន្នាគតោ អរិយាយ និព្វេធិកាយ សម្មា-ទុក្ខក្ខយគាមិនិយា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ព្រះអរិយសាវក ក្នុងសាសនានេះ ជាអ្នកមានបញ្ញា ប្រកបដោយបញ្ញាអាចកំណត់នូវសេចក្តីកើតនិងរលត់បាន ជាបញ្ញាដ៏ប្រសើរ ជាបញ្ញាអាចទំលុះទំលាយនូវគំនរនៃលោភជាដើម ជាបញ្ញាជាគ្រឿងដល់នូវសេចក្តីអស់ទៅនៃទុក្ខដោយប្រពៃ ។ ឥទំ វុច្ចតិ ភិក្ខវេ បញ្ញាពលំ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ នេះហៅថា កំឡាំងគឺបញ្ញា ។

ចប់ពលសូត្រ ១

ពលៈទាំង ៥ បណ្ឌិតគប្បីចូលចិត្តតាមពលសូត្រនេះចុះ

សូម្បីតែឥន្ទ្រិយ ៥ ភាគដើមក៏ត្រូវចូលចិត្តសេចក្តីតាមពលសូត្រនេះដែរ

ចប់ពលៈ

ពោជ្ឈង្គ

ពោជ្ឈង្គនេះបាននិយាយខ្លះហើយក្នុងធម្មានុបស្សនាសតិ-បដ្ឋានខាងដើម តែបើទុកជានិយាយហើយក៏ត្រូវតែនិយាយទៀតខានមិនបាន ដើម្បីដំរូវតាមបទមាតិកាធម៌ដែលរៀបរៀងទុកខាងដើមឲ្យត្រូវតាមលំដាប់គ្នា ។

ពោជ្ឈង្គ ប្រែថាធម៌ជាអង្គគឺជាហេតុនៃបុគ្គលជាអ្នក
ត្រាស់ដឹងនូវចតុរារិយសច្ច ឬថាជាហេតុនៃការត្រាស់ដឹងនូវចតុរារិយសច្ច ពោជ្ឈង្គនេះមាន៧យ៉ាងគឺ សតិសម្ពោជ្ឈង្គ សតិជាហេតុនៃបុគ្គលជាអ្នកត្រាស់ដឹងនូវចតុរារិយសច្ច១ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គ បញ្ញាជាហេតុនៃបុគ្គលជាអ្នកត្រាស់ដឹងនូវចតុរារិយសច្ច១ វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គ វីរិយៈជាហេតុនៃបុគ្គលជាអ្នកត្រាស់ដឹងនូវចតុរារិយសច្ច១ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គ បីតិសេចក្ដីឆ្អែតកាយឆ្អែតចិត្ត ជាហេតុនៃបុគ្គលជាអ្នកត្រាស់ដឹងនូវចតុរារិយសច្ច១ បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គ បស្សទ្ធិសេចក្ដីរម្ងាប់កាយរម្ងាប់ចិត្ត ជាហេតុនៃបុគ្គលជាអ្នកត្រាស់ដឹងនូវចតុរារិយសច្ច១ សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គ សមាធិជាហេតុនៃបុគ្គលជាអ្នកត្រាស់ដឹងនូវចតុរារិយសច្ច១ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គ ឧបេក្ខាជាហេតុនៃបុគ្គលជាអ្នកត្រាស់ដឹងនូវចតុរារិយសច្ច១ ។

មានសេចក្ដីតាមពុទ្ធាធិប្បាយក្នុងពោជ្ឈង្គវិភង្គព្រះអភិធម្មថា ឥធ ភិក្ខុ សតិមា ហោតិ បរមេន សតិនេបក្កេន សមន្នាគតោ ចិរកតម្បិ ចិរភាសិតម្បិ សរិតា អនុស្សរិតា អយំ វុច្ចតិ

 សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ មានស្មារតី ប្រកប ដោយស្មារតីនឹងបញ្ញាដ៏ឧត្តម នឹករលឹកនូវអំពើដែលគេធ្វើមកជាយូរហើយក៏បាន(១) ឬពាក្យសំដីដែលគេនិយាយមកជាយូរហើយក៏បាន នេះហៅថាសតិសម្ពោជ្ឈង្គ(២) ។ សោ តថាសតោ វិហរន្តោ តំ ធម្មំ បញ្ញាយ បវិចិនតិ បរិវីមំសំ អាបជ្ជតិ អយំ វុច្ចតិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គោ ភិក្ខុនោះកាលបើមានស្មារតីដូច្នោះ រមែងពិចារណា(៣) ត្រួតត្រា(៤) ដល់នូវការក្រឡេកមើល ឬស្វែងរក នូវធម៌នោះ(៥) នេះហៅថា ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គ(៦) ។ តស្ស តំ ធម្មំ បញ្ញាយ វិចិនតោ បវិចិនតោ បរិវីមំសំ អាបជ្ជតោ អារទ្ធំ ហោតិ វិរិយំ អសល្លីនំ អយំ វុច្ចតិ វិរិយសម្ពោជ្ឈង្គោ កាលដែល ភិក្ខុនោះ ពិចារណាត្រួតត្រា. ដល់នូវការក្រឡេកមើល ឬស្វែងរក នូវធម៌នោះ ដោយបញ្ញា សេចក្ដីព្យាយាមមិនធូ ថយ ភិក្ខុ

---

១ – ភត្តិ កសិណាយតនាទិ កសិណបរិកម្ម ដែលខ្លួនឬអ្នកដទៃធ្វើដោយការៈ[illegible] យូរឆ្នាំហើយ ។ ២ – ធម្មទេសនា ដែលខ្លួនឬអ្នកដទៃសំដែងដោយកាលយូរឆ្នាំហើយ ។ ៣ – សតិប្បការដោយបែបស្ងាត អាចព្រោកតោជ្ឈង្គ ធំសេសម្បតិកើតឡើង ហៅថា សតិ-សម្ពោជ្ឈង្គ ។ អដ្ឋកថា ។ ៤ – ៥ – ពិចារណាឃើញថា អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា ។ ៦ – [illegible] អំពើដែលគេធ្វើមកជាយូរហើយ និងពាក្យសំដីដែលគេនិយាយ មកជាយូរហើយ [illegible] ។

នោះបានប្រារព្ធហើយ នេះហៅថាវិរិយសម្ពោជ្ឈង្គ ។ អារទ្ធ
វិរិយស្ស ឧប្បជ្ជតិ បីតិ និរាមិសា អយំ វុច្ចតិ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គោ
បីតិដែលប្រាសចាកអាមិស(២) ៣ យ៉ាង រមែងកើតឡើង ដល់
ភិក្ខុដែលបានប្រារព្ធព្យាយាមហើយ នេះហៅថាបីតិសម្ពោជ្ឈង្គ(៣)
បីតិមនស្ស កាយោបិ បស្សម្ភតិ ចិត្តំបិ បស្សម្ភតិ អយំ វុច្ចតិ
បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គោ ភិក្ខុដែលមានចិត្ត ប្រកបដោយបីតិ
(៤)កាយក៏ស្ងប់រម្ងាប់(៥) ចិត្ត(៦) ក៏ស្ងប់រម្ងាប់ នេះហៅថាបស្សទ្ធិ-
(៧)សម្ពោជ្ឈង្គ ។ បស្សទ្ធកាយស្ស សុខិនោ ចិត្តំ សមាធិយតិ
អយំ វុច្ចតិ សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គោ ភិក្ខុដែលមាននាមកាយ
ស្ងប់រម្ងាប់ហើយ មានសេចក្ដីសុខ ចិត្តរមែងតាំងនៅមាំ នេះ
ហៅថាសមាធិសម្ពោជ្ឈង្គ(៨) ។ សោ តថាសមាហិតំ ចិត្តំ សាធុកំ

១– វិរិយៈ ប្រកបដោយវិបស្សនា អាចញ៉ាំងពោជ្ឈង្គ ឲ្យកើតឡើងហៅថា វិរិយសម្ពោជ្ឈង្គ ។ ២– អាមិស ៣ យ៉ាងគឺ កាម ១ លោក ១ វដ្ដ ១ ។ ៣– បីតិប្រកបដោយវិបស្សនា អាចញ៉ាំងពោជ្ឈង្គឲ្យកើតឡើង ហៅថាបីតិសម្ពោជ្ឈង្គ ។ ៤– កាយសំដៅយកនាមកាយគឺ អរូបក្ខន្ធ ៣ បានដល់វេទនាក្ខន្ធ ១ សញ្ញាក្ខន្ធ ១ សង្ខារក្ខន្ធ ១ ។ ៥– ស្ងប់សេចក្ដីក្រវល់ក្រវាយដោយកិលេស ។ ៦– វិញ្ញាណក្ខន្ធ ។ ៧– បស្សទ្ធិ ប្រកបដោយវិបស្សនា អាចញ៉ាំងពោជ្ឈង្គឲ្យកើតឡើងហៅថាបស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គ ។ អដ្ឋកថា ។ ៨– ចិត្តេកគ្គតា ប្រកបដោយវិបស្សនា អាចញ៉ាំងពោជ្ឈង្គឲ្យកើតឡើង ហៅថា សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គ ។

 អជ្ឈុបេក្ខិតា ហោតិ អយំ វុច្ចតិ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គោ ភិក្ខុពោះ សំឡឹងមើលដោយប្រពៃ(១) ចំពោះចិត្តដែលតាំងនៅមាំហើយ ដោយប្រការដូច្នោះ នេះហៅថា ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គ(២) ។

១ ទៀតពោជ្ឈង្គទាំង ៧ នេះ ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទ្រង់ត្រាស់សំដែងចំពោះព្រះមហាកស្សបថា សត្តិមេ កស្សប ពោជ្ឈង្គា មយា សម្មទក្ខាតា ភាវិតា ពហុលីកតា អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ និព្វានាយ សំវត្តន្តិ ម្នាលកស្សប ពោជ្ឈង្គទាំង ៧ នេះ ដែលតថាគតបានសំដែងហើយដោយប្រពៃ បើបុគ្គលបានចំរើនហើយ បានធ្វើឲ្យច្រើនហើយ រមែងប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីដឹងច្បាស់នូវអភិញ្ញេយ្យធម៌ ដើម្បីត្រាស់ដឹងគឺមគ្គ ដើម្បីព្រះនិព្វាន ។

ចប់ពោជ្ឈង្គ ។

អដ្ឋមគ្គ

មគ្គៈ ប្រែថា សភាវដែលបុគ្គលអ្នកត្រូវការដោយព្រះនិព្វានតែងស្វែងរក ឬថា សភាវស្វែងរកនូវព្រះនិព្វាន ឬថា សភាវសំឡាប់នូវកិលេសប្រព្រឹត្តទៅ ដោយបទវិគ្គហថា និព្វានត្ថិ-

---

១ – គ្មានសេចក្ដីខ្វល់ខ្វាយក្នុងការលះបង់និងការចំរើននូវធម៌ទាំងនោះ ។ ២ – អាការ [illegible] មិនតក់ស្លុតមិនបង្កើតនូវពោជ្ឈង្គទាំង ៦ ខាងដើម ហៅថា ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គ ។

LIBRA
HIST IN

កេហិ មគ្គិយតិ និព្វានំ វា មគ្គតិ កិលេសេ វា មារេន្តោ គច្ឆតីតិ មគ្គោ ។ ក៏ឯមគ្គនោះមានអង្គ ៨ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ សេចក្តីយល់ត្រូវ១ សម្មាសង្កប្ប សេចក្តីត្រិះរិះត្រូវ១ សម្មាវាចា និយាយត្រូវ១ សម្មាកម្មន្ត ការងារត្រូវ១ សម្មាអាជីវ ការចិញ្ចឹមជីវិតត្រូវ១ សម្មាវាយាម ព្យាយាមត្រូវ១ សម្មាសតិ សេចក្តីរលឹកត្រូវ១ សម្មាសមាធិ ការដំកល់ចិត្តត្រូវ១ ។ អង្គមគ្គនេះមានពុទ្ធាធិប្បាយក្នុងគម្ពីរព្រះសូត្រមានច្រើនកន្លែង តែក្នុងទីនេះខ្ញុំទាញយកពុទ្ធាធិប្បាយក្នុងមគ្គវិភង្គព្រះអភិធម្ម មកសំដែងដើម្បីញុំាងសាធុជនឲ្យជ្រាបសេចក្តីក្នុងអង្គមគ្គនោះៗ ។

តត្ថ កតមា សមាទិដ្ឋិ ទុក្ខេ ញាណំ ទុក្ខសមុទយេញាណំ ទុក្ខនិរោធេ ញាណំ ទុក្ខនិរោធគាមិនិយា បដិបទាយ ញាណំ អយំ វុច្ចតិ សម្មាទិដ្ឋិ បណ្តាអង្គមគ្គទាំងនោះ សម្មាទិដ្ឋិ តើដូចម្តេច សេចក្តីដឹងក្នុងកងទុក្ខ១ សេចក្តីដឹងក្នុងតណ្ហាជាហេតុឲ្យកើតកងទុក្ខ ១ សេចក្តីដឹងក្នុងព្រះនិព្វានជាគ្រឿងរលត់នៃកងទុក្ខ១ សេចក្តីដឹងក្នុងផ្លូវប្រតិបត្តិដំណើរទៅកាន់ព្រះនិព្វានជាគ្រឿងរលត់នៃកងទុក្ខ១នេះហៅថាសម្មាទិដ្ឋិ។

តត្ថ កតមោ សម្មាសង្កប្បោ នេក្ខម្មសង្កប្បោ អព្យាបាទ-

៤២ សង្កប្បោ អវិហឹសាសង្កប្បោ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសង្កប្បោ ។ បណ្ដាអង្គមគ្គទាំងនោះ សម្មាសង្កប្បតើដូចម្ដេច សេចក្ដីត្រិះរិះក្នុងការចេញចាកកាម (ផ្នួស)១ សេចក្ដីត្រិះរិះក្នុងការមិនព្យាបាទ១ សេចក្ដីត្រិះរិះក្នុងការមិនបៀតបៀន១ នេះហៅថាសម្មាសង្កប្ប។

តត្ថ កតមា សម្មាវាចា មុសាវាទា វេរមណី បិសុណាយ វាចាយ វេរមណី ផរុសាយ វាចាយ វេរមណី សម្ផប្បលាបា វេរមណី អយំ វុច្ចតិ សម្មាវាចា បណ្ដាអង្គមគ្គទាំងនោះ សម្មាវាចាតើដូចម្ដេច ការវៀរចាកនិយាយពាក្យកុហក ១ ការវៀរចាកវាចាសិកសៀតញុះញង់ឲ្យគេបែកគ្នា ១ ការវៀរចាកវាចាត្រគោះអាក្រក់ ១ ការវៀរចាកនិយាយពាក្យរោយរាយឥតប្រយោជន៍១ នេះហៅថាសម្មាវាចា ។

តត្ថ កតមោ សម្មាកម្មន្តោ បាណាតិបាតា វេរមណី អទិន្នាទានា វេរមណី កាមេសុ មិច្ឆាចារា វេរមណី អយំ វុច្ចតិ សម្មាកម្មន្តោ បណ្ដាអង្គមគ្គទាំងនោះ សម្មាកម្មន្តតើដូចម្ដេច ការវៀរចាកបាណាតិបាត (សំឡាប់សត្វ)១ ការវៀរចាកអទិន្នាទាន (លួចទ្រព្យគេ)១ ការវៀរចាកប្រព្រឹត្តខុសក្នុងកាមទាំងឡាយ១ នេះហៅថា សម្មាកម្មន្ត ។

តត្ថ កតមោ សម្មាអាជីវោ ឥធ អរិយសាវកោ មិច្ឆាអាជីវំ បហាយ សម្មាអាជីវេន ជីវិតំ កប្បេតិ អយំ វុច្ចតិ សម្មាអាជីវោ បណ្ដាអង្គមគ្គទាំងនោះ សម្មាអាជីវតើដូចម្ដេច ។ ព្រះអរិយសាវក ក្នុងសាសនានេះ លះបង់នូវការចិញ្ចឹមជីវិតខុស ហើយសំរេចជីវិតដោយការចិញ្ចឹមជីវិតត្រូវ នេះហៅថា សម្មាអាជីវ ។

តត្ថ កតមោ សម្មាវាយាមោ ឥធ ភិក្ខុ អនុប្បន្នានំ បាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្បាទាយ ឆន្ទំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារភតិ ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ ឧប្បន្នានំ បាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ បហានាយ ឆន្ទំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារភតិ ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ អនុប្បន្នានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧប្បាទាយ ឆន្ទំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារភតិ ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ ឧប្បន្នានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឋិតិយា អសម្មោសាយ ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយ ភាវនាយបារិបូរិយា ឆន្ទំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារភតិ ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ អយំ វុច្ចតិ សម្មាវាយាមោ បណ្ដាអង្គមគ្គទាំងនោះ សម្មាវាយាមតើដូចម្ដេច ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ

 ញុំាងឆន្ទៈឲ្យកើតមានឡើង ព្យាយាមប្រារព្ធសេចក្ដីព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ដំកល់ចិត្តឡើង ដើម្បីរារាំង អកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើតមានឡើង កុំឲ្យកើតឡើង ១ ញុំាងឆន្ទៈឲ្យកើតមានឡើង ព្យាយាមប្រារព្ធសេចក្ដីព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ដំកល់ចិត្តឡើង ដើម្បីលះបង់នូវអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតមានរួចហើយ ១ ញុំាងឆន្ទៈឲ្យកើតមានឡើង ព្យាយាមប្រារព្ធសេចក្ដីព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ដំកល់ចិត្តឡើង ដើម្បីបណ្ដុះបណ្ដាលកុសលធម៌ ដែលមិនទាន់កើតមានឡើង ឲ្យកើតមានឡើង ១ ញុំាងឆន្ទៈឲ្យកើតមានឡើង ព្យាយាមប្រារព្ធសេចក្ដីព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ដំកល់ចិត្តឡើង ដើម្បីកព្ពួនកុសលធម៌ ដែលកើតមានឡើងហើយ ឲ្យស្ថិតថេរ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរឹតតែចំរើនឡើងទៀត ឲ្យធំទូលាយឡើង ឲ្យកើតឡើង ឲ្យពោរពេញឡើង ១ នេះហៅថាសម្មាវាយាម ។

តត្ថ កតមា សម្មាសតិ ឥធ ភិក្ខុ កាយេ កាយានុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ វេទនាសុ វេទនានុបស្សី វិហរតិ អាតាបី

សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ ចិត្តេ ចិត្តានុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសតិ បណ្ដាអង្គមគ្គទាំងនោះ សម្មាសតិតើដូចម្ដេច ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ពិចារណានូវកាយក្នុងកាយ មានព្យាយាមដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួនដោយល្អ មានស្មារតី កំចាត់បង់នូវអភិជ្ឈានឹងទោមនស្ស ក្នុងលោកគឺកាយឬឧបា-ទានក្ខន្ធ ១ ពិចារណានូវវេទនាក្នុងវេទនាទាំងឡាយ មានព្យា-យាមដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួនដោយល្អ មានស្មារតី កំចាត់បង់នូវអភិជ្ឈានឹងទោមនស្សក្នុងលោក ១ ពិចារណានូវចិត្តក្នុងចិត្ត មានព្យាយាមដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួនដោយល្អ មានស្មារតី កំចាត់បង់នូវអភិជ្ឈានឹងទោមនស្សក្នុងលោក ១ ពិចារណានូវធម៌ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ មានព្យាយាមដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួនដោយល្អ មានស្មារតី កំចាត់បង់នូវអភិជ្ឈានឹងទោមនស្ស ក្នុងលោក ១ នេះហៅថាសម្មាសតិ។

ញុំាងឆន្ទៈឲ្យកើតមានឡើង ព្យាយាមប្រារព្ធសេចក្ដីព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ដំកល់ចិត្តឡើង ដើម្បីរារាំង អកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើតមានឡើង កុំឲ្យកើតឡើង ១ ញុំាងឆន្ទៈឲ្យកើតមានឡើង ព្យាយាមប្រារព្ធសេចក្ដីព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ដំកល់ចិត្តឡើង ដើម្បីលះបង់នូវអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតមានរួចហើយ ១ ញុំាងឆន្ទៈឲ្យកើតមានឡើង ព្យាយាមប្រារព្ធសេចក្ដីព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ដំកល់ចិត្តឡើង ដើម្បីបណ្ដុះបណ្ដាលកុសលធម៌ ដែលមិនទាន់កើតមានឡើង ឲ្យកើតមានឡើង ១ ញុំាងឆន្ទៈឲ្យកើតមានឡើង ព្យាយាមប្រារព្ធសេចក្ដីព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ដំកល់ចិត្តឡើង ដើម្បីករពូនកុសល-ធម៌ .ដែលកើតមានឡើងហើយ ឲ្យស្ថិតថេរ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរីងរិតតែចំរើនឡើងទៀត ឲ្យធំទូលាយឡើង ឲ្យកើតឡើងឲ្យពោរពេញឡើង ១ នេះហៅថាសម្មាវាយាម ។

តត្ថ កតមា សម្មាសតិ ឥធ ភិក្ខុ កាយេ កាយានុបស្សី វិហរតិ អាតាបី. សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ វេទនាសុ វេទនានុបស្សី វិហរតិ អាតាបី

សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ ចិត្តេ ចិត្តានុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសតិ បណ្ដាអង្គមគ្គទាំងនោះ សម្មាសតិតើដូចម្ដេច ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ពិចារណានូវកាយក្នុងកាយ មានព្យាយាមដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួនដោយល្អ មានស្មារតី កំចាត់បង់នូវអភិជ្ឈានឹងទោមនស្ស ក្នុងលោកគឺកាយឬឧបាទានក្ខន្ធ ១ ពិចារណានូវវេទនាក្នុងវេទនាទាំងឡាយ មានព្យាយាមដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួនដោយល្អ មានស្មារតី កំចាត់បង់នូវអភិជ្ឈានឹងទោមនស្សក្នុងលោក ១ ពិចារណានូវចិត្តក្នុងចិត្ត មានព្យាយាមដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួនដោយល្អ មានស្មារតី កំចាត់បង់នូវអភិជ្ឈានឹងទោមនស្សក្នុងលោក ១ ពិចារណានូវធម៌ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ មានព្យាយាមដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួនដោយល្អ មានស្មារតី កំចាត់បង់នូវអភិជ្ឈានឹងទោមនស្ស ក្នុងលោក ១ នេះហៅថាសម្មាសតិ។

តត្ថ កតមោ សម្មាសមាធិ ឥធ ភិក្ខុ វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហិ សវិតក្កំ សវិចារំ វិវេកជំ បីតិសុខំ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ ។

វិតក្កវិចារានំ វូបសមា អជ្ឈត្តំ សម្បសាទនំ ចេតសោ ឯកោទិភាវំ អវិតក្កំ អវិចារំ សមាធិជំ បីតិសុខំ ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ ។

បីតិយា ច វិរាគា ឧបេក្ខកោ ច វិហរតិ សតោ ច សម្បជានោ សុខញ្ច កាយេន បដិសំវេទេតិ យន្តំ អរិយា អាចិក្ខន្តិ ឧបេក្ខកោ សតិមា សុខវិហារីតិ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ ។

សុខស្ស ច បហានា ទុក្ខស្ស ច បហានា បុព្វេវ សោមនស្សទោមនស្សានំ អត្ថង្គមា អទុក្ខមសុខំ ឧបេក្ខាសតិបារិសុទ្ធឹ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសមាធិ បណ្ដាអង្គមគ្គទាំងនោះ សម្មាសមាធិតើដូចម្ដេច ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ស្ងាត់ចាកអកុសលធម៌ទាំងឡាយគឺនីវរណទាំង ៥ បានដល់នូវបឋមជ្ឈាន ប្រកបដោយវិតក្ក ប្រកបដោយវិចារ មានបីតិនិងសុខកើតអំពីសេចក្ដីស្ងាត់នោះ ១ ។

បានរម្ងាប់វិតក្កនឹងវិចារអស់ហើយ បានដល់នូវទុតិយជ្ឈាន ជាធម្មជាតិកើតមានក្នុងសន្តានខ្លួន មានសេចក្តីជ្រះថ្លានឹងឧត្តមគឺ សទ្ធាមានសភាពជាចិត្តខ្ពស់ឯក មិនមានវិតក្ក មិនមានវិចារ មានតែបីតិនឹងសុខកើតអំពីសមាធិគឺបឋមជ្ឈាន ១ ។

មានចិត្តនឿយណាយចាកបីតិផង ប្រកបដោយឧបេក្ខាផង មានស្មារតីដឹងខ្លួនដោយល្អផង សោយនូវសុខដោយតាមកាយផង ព្រះអរិយទាំងឡាយតែងសរសើរនូវបុគ្គលដែលបានតតិយជ្ឈាននោះថា បុគ្គលដែលបានតតិយជ្ឈានរមែងប្រកបដោយឧបេក្ខា មានស្មាតីល្អ មានធម៌ជាគ្រឿងនៅជាសុខដូច្នេះ ព្រោះហេតុនៃតតិយជ្ឈានឯណា ក៏បានដល់នូវតតិយជ្ឈាននោះ ១ ។

បានលះបង់នូវសុខនិងទុក្ខអស់ហើយ មានសោមនស្សនឹងទោមនស្សអស់ហើយក្នុងកាលមុន ក៏បានដល់នូវចតុត្ថជ្ឈាន មានវេទនាមិនមែនជាទុក្ខមិនមែនជាសុខគឺជាឧបេក្ខា មានសតិដ៏បរិសុទ្ធដោយឧបេក្ខា ១ នេះហៅថាសម្មាសមាធិ ។

ចប់អដ្ឋបត្ត ។

ធម៌ទាំងឡាយមានសភាវផ្សេងៗគ្នាកើតមានអង្គមគ្គជាទីបំផុត ដូចបានពណ៌នាមកហើយ នេះហៅថា ពោធិបក្ខិយធម៌ រាប់ចំនួន ៣៧ តែបើនិយាយតែឈ្មោះធម៌មួយៗ វិញមានតែ ១៤ គឺ សង្កប្ប១ បស្សទ្ធិ១ បីតិ១ ឧបេក្ខា១ ឆន្ទ១ ចិត្ត១ សម្មាវាចា១ សម្មាកម្មន្ត១ សម្មាអាជីវ១ សទ្ធា១ សមាធិ១ បញ្ញា១ សតិ១ វីរិយ១ ជា ១៤ ។

ធម៌ទាំង ១៤ នេះបានរាប់ចូលទៅ ៣៧ ព្រោះចែកការកើត គឺធម៌ខ្លះកើតតែ ១ ខ្លះកើត ២ – ខ្លះកើត ៤ – ខ្លះកើត ៥ – ខ្លះកើត ៨ – ខ្លះកើត ៩ – ។ ធម៌ ៩ មានកើតតែមួយៗ គឺសង្កប្បមានកើតតែមួយគឺ សម្មាសង្កប្ប បស្សទ្ធិមានកើតតែមួយគឺ បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គ បីតិមានកើតតែមួយគឺ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គ ឧបេក្ខាមានកើតតែមួយគឺ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គ ឆន្ទមានកើតតែមួយគឺ ឆន្ទិទ្ធិបាទ ចិត្តមានកើតតែមួយគឺ ចិត្តិទ្ធិបាទ សម្មាវាចា សម្មាកម្មន្ត សម្មាអាជីវ មានកើតតែមួយៗ គឺជាអង្គមគ្គមួយៗ ។ សទ្ធាមានកើត ២ គឺ សទ្ធិន្ទ្រិយ១ សទ្ធាពល១ ។ សមាធិមានកើត ៤ គឺ សមាធិន្ទ្រិយ១ សមាធិពល១ សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គ១ សម្មាសមាធិ១ ។ បញ្ញាមានកើត ៥ គឺ វីមំសិទ្ធិបាទ១ បញ្ញិន្ទ្រិយ១ បញ្ញាពល១ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គ១ សម្មាទិដ្ឋិ១ ។ សតិមានកើត ៨ គឺ សតិបដ្ឋានទាំង ៤ សតិន្ទ្រិយ១ សតិពល១ សតិសម្ពោជ្ឈង្គ១ សម្មាសតិ១ ។ វីរិយមានកើត ៩ គឺ សម្មប្បធានទាំង ៤ វីរិយិទ្ធិបាទ១ វីរិយិន្ទ្រិយ១ វីរិយពល១ វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គ១ សម្មាវាយាម១ ។

ធម៌ ១៤ ចែកការកើតតាមវិភាគដូច្នេះ ទើបគ្រប់គ្រាន់ជាពោធិបក្ខិយធម៌ ៣៧ ហោង ។

ចប់ពោធិបក្ខិយធម៌ ។

ថ្ងៃ ៥ ៗ ១២ ឆ្នាំរកាសប្តស័ក ព. ស. ២៤៨៨

ព្រះស្មាធ ហែម ចំរើន

ជាអ្នកជួយទំនុកបំរុងក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា បានចាត់ចែងបោះពុម្ពសៀវភៅពោធិបក្ខិយ-

ធម្មោ ហវេ រក្ខតិ ធម្មចារឹ
ធម្មោ សុចិណ្ណោ សុខមាវហាតិ
ឯសានិសំសោ ធម្មេ សុចិណ្ណេ
ន ទុគ្គតឹ គច្ឆតិ ធម្មចារី ។

ធម៌រមែងរក្សាបុគ្គលអ្នកប្រព្រឹត្តធម៌ដោយពិត ធម៌ដែលបុគ្គលសន្សំល្អហើយ រមែងនាំមកនូវសេចក្តីសុខ នេះជាអានិសង្សក្នុងធម៌ ដែលបុគ្គលសន្សំល្អហើយ បុគ្គលអ្នកប្រព្រឹត្តធម៌ រមែងមិនទៅកាន់ទុគ្គតិ ។

ឧបាសិកា សាង លឹម